

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav politologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lenka Havelková

Střet identit: Sionismus a palestinský nacionalismus

The Clash of Identities: Zionism and Palestinian Nationalism

Praha 2017

Vedoucí práce: prof. Dr. Pavel Barša, M.A., Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala prof. Dr. Pavlovi Baršovi, M.A., Ph.D. za vedení práce a za ochotu, se kterou mi poskytoval cenné rada a připomínky během psaní mé diplomové práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem „*Střet identit: Sionismus a palestinský nacionalismus*“ vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Brandýsku dne 10. 7.2017

.....
Bc. Lenka Havelková, v. r.

Abstrakt a klíčová slova

Diplomová práce zkoumá vznik a vývoj dvou národních hnutí: sionismu a palestinského nacionalismu. Práce si klade za cíl zodpovědět tyto otázky: Existovaly nějaké paralely ve vzniku a vývoji těchto hnutí? Co bylo hlavním podnětem pro vznik nových národních identit? Jakou roli má náboženská otázka v přetrvávajícím izraelsko-palestinského konfliktu? Pro zodpovězení těchto otázek sleduje tato práce jednak historický vývoj v meziválečné Palestině, jednak příčiny vzestupu sionistického hnutí v poválečném období. Dále se tato práce zaměřuje na vývoj a charakter izraelské politiky a formování palestinské identity v období let 1948-1987.

Klíčová slova: Palestina, Izrael, sionismus, nacionalismus, identita, konflikt

Abstract and key words

This thesis examines the origins and development of two national movements: zionism and palestinian nationalism. The thesis aims at answering these questions: Has there existed any parallels of origins and development of these movements? What has been the major incentive for the formation of the new national identities? What function has had the religion in the persisting israeli-palestinian conflict? For the purpose of answering these questions this thesis follows the historical development in interwar Palestine and the causes of increase of zionistic movement in the afterwar period. The thesis also focuses on the development and character of israeli policies and formation of palestinian identity within the years 1948-1967.

Key words: Palestine, Israel, zionism, nationalism, identity, conflict

Úvod	1
1. Problematika identit: objektivismus, konstruktivismus, primordialismus	4
2. Nacionalismus a jeho různé interpretace	10
3. Sionismus a vznik izraelské identity	18
3. 1. Evropské kořeny sionismu	18
3. 2. Počátky budování izraelského státu – 1947-1967.....	22
4. Palestina	30
4. 1.. Počátky vzniku palestinského národa.....	30
4. 2. Formování palestinské identity (1947-1967).....	33
4. 3. Uprchlíctví coby společný základ moderní palestinské identity	37
4. 4. Vznik a vývoj palestinské identity - shrnutí	42
5. Šestidenní válka – bod zlomu	46
6. Sedmdesátá léta – dopad izraelské politiky na Palestince	52
7. Izraelsko-palestinský konflikt - 1987	56
8. Fundamentalismus	58
Závěr.....	66
Zdroje:	72
Přílohy:	79

Úvod

Konflikt mezi izraelským státem a arabskými obyvatelstvem trvá od samého počátku vzniku státu Izrael. Tento konflikt je často chápán jako konflikt Židů s muslimy či Araby. Mnozí dokonce vnímají tento problém jako střet Západu (západních hodnot) s islámskými ambicemi. Takovému chápání izraelsko-palestinského sporu často napomáhají současná západní masmédia. Nabízí se hned několik otázek, které tento text zkoumá: Existuje nějaká paralela ve vzniku a vývoji židovského a palestinského národního hnutí? Je skutečně základem problému odlišné náboženství nebo je zde i jiná příčina? Podobají se v něčem tato národní hnutí? Tématem této práce je sionismus a palestinský nacionalismus jako střet dvou identit. Otázka identity a jejího zdroje je tedy ústředním tématem tohoto textu. V souvislosti s otázkou zdroje identity pracuji v tomto textu s teorií tzv. primordialismu a konstruktivismu. Dále v tomto textu pracuji s teorií nacionalismu. V tomto ohledu se pokouším na izraelský a palestinský příklad aplikovat jeden z mnou zvolených přístupů, tj. teorie E. Gellnera, B. Andersona, E. Hobsbawma a J. Breuillyho.

Prostřednictvím zkoumání různých zdrojů zde tvrdím, že ve vzniku palestinské identity a sionistického hnutí můžeme nalézt dvě paralely, které potvrzují určitou analogii mezi oběma hnutími. Obě tyto identity vznikly v důsledku represí ze strany jiných národů, z diskriminace a vyhánění. Židé čelili represím a antisemitismu ve východoevropských státech. Palestinci čelili a stále čelí podobnému zacházení ze strany Izraele. Obě tyto identity byly na počátku své existence značně nevyjasněné a jejich hranice byly velmi rozostřené. Teprve v důsledku negativních zkušeností a uprchlictví započal proces vzniku a formování

svébytných národních identit. Druhou paralelou je to, že v průběhu tohoto procesu můžeme u obou hnutí nalézt dvě základní fáze. V první fázi byla obě hnutí výrazně sekulární a založená na principu socialismu. Ve druhé fázi vykazují obě identity fundamentalistické sklony.

Příčinou vzniku etnického konfliktu mezi Izraelem a Palestinou je prosazování konceptu židovského národního státu ze strany Izraele. K rozvoji etno-náboženského charakteru izraelské politiky došlo až v průběhu 70. let XX. století. Izraelská politická scéna byla nucena vypořádat se s prudkým nárůstem arabského obyvatelstva v důsledku okupace Golanských výšin, Západního břehu a Gazy, kde v té době žilo 1 milion Arabů. Tato situace posléze vedla k rozvoji klientelistických vazeb mezi židovským obyvatelstvem, což napomohlo k prohloubení etnického rozštěpení Izraele.

Při psaní této práce byla využita literatura týkající se zejména historického vývoje Palestiny. Většina dostupné literatury věnující se otázce Palestiny se zaměřuje pouze na historický vývoj tohoto území. Děj, která by se zaměřovala na vznik a historický vývoj palestinského lidu, je nemnoho. Otázce palestinské identity se věnují zejména díla arabských autorů. Z literatury týkající se zkoumání palestinské identity bych zmínila knihu *Palestinian identity: the construction of modern national consciousness* od Rashida Khalidiho. Dále se zkoumáním otázky identit v izraelsko-palestinském konfliktu zabývá kniha *Language and Identity in the Israel-Palestine Conflict: The Politics of Self-perception in the Middle East* od Camelia Suleiman. Dále bych vyzdvihla titul *The Palestinian national movement: politics of contention, 1967-2005* od Amal Jamal, který se zabývá otázkou vzniku a vývoje palestinského národního hnutí. Tématem vzniku a vývoje

arabského nacionalismu se zabývá kniha *Arab nationalism: a history: nation and state in the Arab world* od Youssef M. Choueiri.

Tato práce dále čerpala z děl věnující se vzniku a vývoji izraelské národní identity a sionismu. Zde bych jistě zmínila knihu izraelského autora Shlomo Sanda: *The invention of the Jewish people*. Přínosným dílem byla jistě kniha *The Founding Myths of Israel: Nationalism, Socialism, and the Making of the Jewish State* od Sternhell Zeev. Dále byly k napsání této práce využity tituly zabírající se otázkou izraelsko-palestinského konfliktu a jeho příčin. Využity byly rovněž články věnující se problematice konfliktu Izraele a Palestiny.

Tento text je členěn do osmi hlavních kapitol. První kapitola se věnuje teorii identit a jejímu vývoji. Zabývám se zde zejména otázkou konstruktivismu a primordialismu.

Ve druhé kapitole se zabírám otázkou nacionalismu a jeho různých interpretací. Představuji zde historický vývoj teorií nacionalismu. Historický vývoj národů může být chápán jako možná příčina zániku národa. Tuto pozici obhájuje ve své práci např. E. Gellner, B. Anderson, J. Breuilly, E. Hobsbawm. Teorie těchto vědců také blíže představuji a využívám jejich poznatků ke zkoumání palestinské a izraelské národní identity.

Ve třetí části tohoto textu se věnuji otázce kořenů moderní izraelské identity. Především zde sleduji zkušenosti s pronásledováním a dalšími projevy antisemitismu, které pomohly zrodit ideu sionismu, tj. mít svůj vlastní stát. Dále zde také představuji charakter izraelského státu v prvních dvou desetiletích jeho existence.

Čtvrtá část textu se zaměřuje na vznik a rozvoj palestinské národní identity. Zde ve čtyřech samostatných podkapitolách rozebírám jednak první počátky vzniku palestinské národní identity, jednak charakter palestinských území a tamní identity v prvních dvou desetiletích po

vzniku Izraele, dále otázku uprchlictví a jejího dopadu na palestinský národ a v neposlední řadě také sebereflexi palestinské identity z hlediska Palestinců a jejich moderní historiografie.

Pátá kapitola se týká otázky tzv. šestidenní války a zejména jejího dopadu na další vývoj izraelského státu a izraelské národní identity. Zároveň se zde snažím vyobrazit, jakým způsobem ovlivnil výsledek tohoto konfliktu jak Židy tak Palestince a další vývoj jejich národních identit.

Následující šestá kapitola se zabývá jednak vývojem izraelského státu a jeho politiky v 70. letech XX. století, jednak dopadem tohoto vývoje na Palestince a jejich národní identitu.

V předposlední sedmé kapitole přibližuji další milník ve vývoji palestinské otázky, tj. rok 1987, kdy vypukla první palestinská intifáda. Zároveň zde blíže představuji situaci, v níž se nacházely izraelsko-palestinské vztahy v 80. letech XX. století.

V poslední části textu, osmé kapitole, se zabírám otázkou fundamentalismu. Tato kapitola se zaměřuje na nalezení odpovědi na otázku, zda se do dnešní izraelské či palestinské identity promítly fundamentalistické tendence.

1. Problematika identit: objektivismus, konstruktivismus, primordialismus

Identity, tak jak jsou součástí každé společnosti a života každého jednotlivce, můžeme v podstatě chápat dvojím způsobem. Jednak můžeme na identity nahlížet z hlediska teorie konstruktivismu, jednak z hlediska primordialismu. Nicméně je zde také na místě vzít v úvahu, že pojem *identita* je v dnešní době zatížen různorodou konceptualizací,

což v důsledku může vést k nesprávnému uchopení tohoto pojmu. Jak poznamenává Brubaker a Cooper: „identita je klíčovým pojmem lidového, místního způsobu vyjadřování soudobé politiky“¹. Každé z výše uvedených dvou teoretických východisek nám však může poskytnout odlišnou interpretaci zdroje identity. Nicméně chápat všechny podobnosti, všechny formy sounáležitosti, všechny zkušenosti společenství, spojení a soudržnosti, veškeré sebe-porozumění a sebe-určení z hlediska identity nás zatíží otupělým, jednotvárným, neodlišujícím se slovníkem². V každém případě podívejme se na to, jak se vyvinulo primordiální a konstruktivistické hledisko identity.

Obě tato východiska vznikla v poměrně nedávné době. Nicméně samotný pojem *identita* má za sebou dlouhodobý vývoj coby technický pojem západní filozofie, od starověkých Řeků až po soudobou analytickou filozofii³. Až do první poloviny 20. století se k otázce identit přistupovalo z hlediska tzv. objektivní reality⁴. V tomto období převládaly zejména dvě podoby politiky identit – etnický nacionalismus a koloniální rasismus⁵.

Pojem identifikace se v průběhu doby rozšířil přes psychoanalytický kontext (díky S. Freudovi) až k etnicitě (díky dílu G. Allporta *The Nature of Prejudice*). Se vzestupem diskuzí na téma rasy, třídy a gender se pojem identita dále rozšířil. Dochází tak ovšem k nadměrnému

---

¹ Brubaker, Cooper. *Beyond identity*. s. 2

² Tamtéž

³ Termín *identita* býval užíván k popisování trvalých filozofických problémů stálosti uprostřed zřejmé změny, a jednoty uprostřed zjevné rozmanitosti. Současné místní a sociálně-analytické užívání pojmu *identita* vzniklo v 60. letech XX. století v USA. Tamtéž. s. 2

⁴ Předpokládala se oddělenost výzkumníka od zkoumaných skupin, z čehož vyplývala jeho schopnost je objektivně zachytit. Barša P., *Konstruktivismus a politika identity*. s. 24

⁵ Oba tyto typy politiky identit vycházely z toho, že politicko-správní jednotky mají být ustavovány s ohledem na objektivně zjistitelné skupinové identity. Sociální věda pak měla poskytovat vědecké důvody pro to či ono státoprávní a politické uspořádání. Tamtéž. s. 24

užívání a současně devalvací jeho významu⁶. Důležité je především položit si otázku, zda vůbec nějaké daná identita opravdu existuje a nejedná se jen o výsledek sociálního procesu, jenž uměle vytváří dojem existence nějaké identity. S tímto ovšem souvisí tzv. politika identit, tj. snaha přesvědčit lidi, aby na sebe nahlíželi jistým způsobem a vnímali se jako identičtí v rámci nějaké skupiny a zároveň odlišní od jiné skupiny, čímž dochází k ospravedlnění kolektivního jednání⁷.

Z hlediska politiky identit je tedy zřejmé, že zcela klíčovým aspektem je vztah vědeckého a laického vědění, respektive vztah zkoumajícího a zkoumaného, a možnosti oddělit tyto dvě roviny od sebe navzájem. Jedná se tedy o vztah objektivní a subjektivní identity. Touto problematikou se blíže ve svém článku zabývá Barša, kde hovoří o tom, že „zatímco vědecký rozum poznává realitu tak, jak je o sobě, laický rozum ji poznává pouze tak, jak se jeví tomu , či onomu člověku nebo skupině“⁸. Toto zjištění nám ovšem otevírá také problematiku určitého konfliktu, který může nastat mezi objektivním, (vědeckým) a subjektivní (laickým) chápáním identity. Tento konflikt se v minulosti projevil např. v otázce asimilovaných menšin, např. Židů a jejich příslušnosti k židovské rase, či dalších etnických národností, jejichž objektivním znakem mohl být jiný jazyk, vzhled apod.

Také Brubaker a Cooper upozorňují na fakt, že sebe-identifikace působí ve vzájemné souhře s externí identifikací aniž by oboje muselo být ve vzájemné shodě⁹. Domnělé objektivní znaky měly větší váhu, zatímco jim odporující subjektivní identifikace byla považována za falešné vědomí, „za projev nevědomosti nebo sebeklamu

---

⁶ Brubaker, Cooper. Beyond identity. s. 3

⁷ Tamtéž. s. 5

⁸ Barša P., Konstruktivismus a politika identit. s. 25

⁹ Brubaker, Cooper. Beyond identity. s. 15

jednotlivce“¹⁰. Objektivní a subjektivní chápání identity bývá v rozporu v mnoha ohledech, což ovšem vyvrací objektivistické pojetí identity¹¹. Toto zjištění může být zároveň chápáno jako vysvětlení posunu od objektivismu ke konstruktivismu, který tvrdí, že významným aspektem utváření národů jsou uměle vytvořené historické a sociální konstrukce, a nikoliv nevyhnutelné důsledky lidské přirozenosti.

Konstruktivismus vyplývá z předpokladu, že společnost a svět jsou utvářeny významy, které jim dávají lidé. Neexistují tedy žádné dané skutečnosti, které by byly nezávislé na vědomí člověka. Identifikátorem může být stát, instituce stejně jako kterákoliv jiná entita, příběh, diskurz. Ať už se jedná o kulturu, jazyk, fyzické vzezření, zděděnou krev, nemají tyto atributy nezávisle žádný dopad na jednotlivce. Vše je závislé pouze na významu, jaký je těmto atributům přisouzen lidmi. Každý jedinec tedy přisuzuje každému rysu určitý smysl svým jednáním a myšlením¹². Jak již bylo uvedeno výše, pro všechny jednotlivce tedy platí, že přisuzují nějaký význam různým faktům. Tato skutečnost ovlivňuje utváření identity jak z hlediska subjektivního osvojení si jedinec, tak i z hlediska skupinové kategorizace ostatních lidí jedinec. Všechny osoby tedy čerpají ze stejného zdroje významů světa na základě každodenní zkušenosti. Konstruktivisté také přisuzují velký význam při konstruování světa jazyku.

Každá identita vzniká na základě nějakého typu identifikace. Můžeme zde rozlišovat mezi identifikací sebe sama, identifikací druhými a identifikací druhých. Každý jedinec se tedy v každodenním životě stává identifikovaným i identifikujícím. Během

---

¹⁰ Barša P., Konstruktivismus a politika identit. s. 25

¹¹ Existují různé státní národy hovořící stejným jazykem, stejně jako může jedna národní identita zahrnovat více kultur či jedna kultura více národních identit. Barša P., Konstruktivismus a politika identit, s. 25.

¹² Tamtéž

tohoto procesu se utváří skupinová identita. Nicméně jak poznamenává Barša, tak „skupinová identita není čistě intersubjektivním výtvorem...“¹³. Určitou roli v identifikaci jednotlivce hraje také jeho místo v politicko-ekonomické a kulturně-statusové struktuře. Důležitou skutečností je také fakt, že proces sebe-identifikace je neoddělitelně spjat s vymezováním se proti někomu jinému. Společnost se tak posléze dělí na „my“ a „oni“. Tímto způsobem se tedy konstruuje sociální svět prostřednictvím rozřazování lidí dle různých atributů (jazyk, vzhled...). Tím posléze vznikají různé etnické, národní či rasové identity. Zároveň je tato skupinová kategorizace také mocenskou operací, v níž se redukuje subjektivita druhých na výraz pomyslné kolektivní esence¹⁴.

Konstruktivisté nabízejí dvě východiska pro rozřešení problémů konstruovaných identit. Jednak zde existuje tzv. dekonstruktivistické hledisko a jednak rekonstruktivistické hledisko. Dekonstruktivisté věří, že sociální věda má plnit kritickou funkci. Dle tohoto hlediska by se měla kritizovat samotná objektivizace skupinových identit na všech úrovních společnosti. Dle dekonstruktivistů jsou skupinové identity jen kulturními konstrukcemi a mají být takto pojaty i v samotné společnosti¹⁵.

Stoupenci rekonstruktivistického pojetí identit věří, že existuje tolik realit, kolik existuje konstrukcí. Není tedy možné označit jednu konstrukci za pravou a ostatní vyloučit¹⁶.

Vedle těchto teoretických přístupů však existuje ještě hledisko primordialismu, které nahlíží na otázku identity z jiné pozice. Národy

---

¹³ Barša P., Konstruktivismus a politika identit. s. 28

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ Tamtéž. s. 30

¹⁶ Budou-li jednotlivci věřit, že patří k nějaké etnicko-národní, náboženské či rasové komunitě, která přesahuje jejich individuální existenci, a budou-li se chovat podle toho, čemu věří, pak k takové komunitě skutečně budou patřit. Tamtéž. s. 31

mohou být formovány prostřednictvím primordiálních vazeb¹⁷, mezi něž se počítá např. pokrevní vazba, rasa, jazyk, náboženství či zvyk. Primordialisté tedy prosazují tvrzení, že národy jsou prastarý, přirozený fenomén. Konstruktivismus můžeme chápat jako protiklad primordialismu. Geertz si ovšem také všímá skutečnosti, že tyto dva proudy nemusí být z kulturního hlediska v příkrém dialektickém rozporu. Většinu ideologií lze považovat spíše za smíšenou či za mající sklon k některému z těchto směrů. Tento proces určité souhry mezi primordialismem a konstruktivismem lze nalézt v mnohých společnostech států, které na straně jedné projevují touhu po soudržnosti a kontinuitě a na straně druhé po dynamičnosti a současnosti¹⁸. Ovšem mezi těmito dvěma extrémními póly stojí většina populace, která zastává více či méně smíšené postoje.

Primordiální vazby mohou narušovat celonárodní jednotu. V moderních společnostech se pozvedání takových pout na úroveň politické nadvlády považuje za patologické¹⁹. Primordiální postoje mohou vyvolat konflikty ve státech, v nichž vedle sebe existuje vícero kulturních skupin. Primordiální nespokojenost může mít dalekosáhlé důsledky zcela fundamentálního charakteru. Jak uvádí Geertz, tak „ekonomická, třídní nebo intelektuální nespokojenost hrozí revolucí, ale nespokojenost založená na rase, jazyce nebo kultuře hrozí dělením, iredentou nebo splynutím, překreslením samotných hranic států, novým definováním jeho domény“²⁰. Primordiální vazby mohou působit jak vnitrostátně tak i mezistátně. Můžeme se tedy setkat s případy, kdy je

---

¹⁷ Primordiální vazbou je míněna taková vazba, která pramení z daností sociální existence: okamžitá blízkost a hlavně rodové vztahy, ale kromě nich také danost, která vychází z faktu, že se narodí do určité náboženské komunity, mluví určitým jazykem, a zachovává konkrétní společenské zvyky. Geertz Clifford, *Interpretace kultur*, 2000 s. 289

¹⁸ Geertz Clifford, *Interpretace kultur*, 2000 s. 273

¹⁹ Tamtéž, s. 290

²⁰ Tamtéž, s. 291

rasová, kmenová, jazyková či jiná referenční skupina, která má společné vědomí jedinečnosti, menší než existující občanský stát, a ty případy, kde je tato skupina větší nebo aspoň v některém ohledu přesahuje jeho hranice²¹. Tyto dva typy primordiálních vazeb mohou existovat v jednom státě současně, nebo se mohou navzájem křížit.

Primordialismus a konstruktivismus mohou nabízet různé a často protichůdné odpovědi na otázky týkající se situace národů v dané historické situaci. Je tedy velký rozdíl pohlížet na svou zemi jako na výsledek procesů, jejichž prostřednictvím se vyvinula do současného stavu, nebo jako na základnu pro budoucí vývoj událostí²². Napětí mezi těmito dvěma hledisky vyplývá z různých sociálních institucí, jež jsou nositeli určitých kulturních významů²³. Tyto instituce pak slouží nacionalismu jako zdroj informací pro kolektivní chování. Oficiální ideologie posléze vyzdvihuje některé konkrétní aspekty (významy) ve snaze získat kontrolu nad myšlením společnosti.

2. Nacionalismus a jeho různé interpretace

Různé přístupy k interpretaci nacionalismu můžeme v zásadě shrnout podobně jako Y. M. Choueiri, který rozdělil teoretiky nacionalismu do tří skupin, jež ve své podstatě vyjadřují větší či menší inklinaci k primordialistickému či konstruktivistickému proudu.

Do první skupiny dle Choueiriho²⁴ patří teoretické přístupy, které vyjadřují kritický postoj vůči historickému vývoji a považují

---

²¹ Geertz Clifford, *Interpretace kultur*, 2000, s. 294

²² Tamtéž, 281

²³ např. noviny, náboženská aktivita, rozšíření univerzit, znovuuplatňování dědičných privilegií, růst folkloristických společností. Tamtéž, s. 282.

²⁴ Choueiri Youssef M., *Arab Nationalism. A History*. 2000, s. 3.

nacionalismus za špatnou odchylku od patriotismu, jenž je reprezentují v anglosaské kultuře, např. J. Locke, Lord Acton, Hans Kohn, E. Kedourie. Druhou skupinu tvoří teoretické přístupy, které přijímají nacionalismus a jeho různé podoby coby důkaz lidské vynalézavosti, např. J. S. Mill, E. Renan. Třetí skupinu tvoří tzv. agnostický přístup, který chápe národ jako výsledek dlouhého historického procesu a současně chápe tento proces jako možnou příčinu zániku národa, např. E. Gellner, B. Anderson, J. Breuilly, E. Hobsbawm.

Právě tento poslední jmenovaný agnostický přístup je nejvíce relevantní pro období, kterým se tento text zabývá. Přechod mezi druhým a třetím přístupem teorie nacionalismu lze definovat takto: dle stoupenců druhého přístupu se identita nositelů sociálních myšlenek sice může proměňovat (písaři, kněží, později intelektuálové a odborníci), ale myšlenka zůstává stejná jak pro dřívější teoretiky tak pro modernisty²⁵. Toto však neplatí pro stoupence agnostického přístupu. Např. Gellner zastává názor, že jakmile vznikne nový socio-ekonomický systém, všechny zdroje chování, hodnot a kultury se tomu přizpůsobí. Pro tohoto teoretika je nacionalismus roven politickému principu.

Podle Gellnera je cílem nacionalismu spojení státu a kultury, což v době agrární společnosti nebylo možné kvůli přetrvávajícím kulturním rozdílům ve společnosti. Jedině průmyslová společnost dokáže zahájit proces sociální mobility a překonat tak sociální stratifikaci. V této souvislosti definuje Gellner základní rysy průmyslové společnosti: všeobecná gramotnost a vysoká úroveň numerického, technického a obecného základního výcviku²⁶. Proto je tedy důležitým atributem tohoto procesu systém univerzálního

---

²⁵ Choueiri Youssef M., Arab Nationalism. A History. 2000, s. 15

²⁶ Gellner Ernest, Národy a nacionalismus. 1993 s. 46

vzdělávání, jež je uznávanou součástí moderních hodnot²⁷. Průmyslová revoluce tak dala vzniknout společnosti založené na vysoce výkonné technologii a očekávání trvalého růstu, která vyžaduje proměnlivou dělbu práce a trvalou, častou a přesnou komunikaci mezi lidmi, což zahrnuje sdělování přesných pojmů, předávaných standardním slovním spojením nebo písemně²⁸. Právě takováto společnost dle Gellnera poskytuje ideální podmínky pro vzestup moderního nacionalismu. Proto také Gellner uvádí, že věk přechodu k industrialismu byl nutně též věkem nacionalismu²⁹. V této průmyslové společnosti je rovněž důležitá komunikace, která musí být vyjádřena ve stejném společném a standardizovaném jazykovém prostředí a písmu³⁰. Jazyk v průmyslové společnosti se stává jedním ze znaků národního státu a zároveň je nepřetržitě šířen pomocí standardizovaného vzdělávacího systému.

Nacionalismus, vzešlý z těchto podmínek, slouží jako silné pouto mezi státem a kulturou. Výsledkem celého tohoto procesu je pak další šíření nacionalismu skrze celou společnost, aby bylo zajištěno politické a materiální přežití národního státu. Tento národní stát stojí na základech horizontálně uspořádaného národa, v němž se všichni občané nacházejí v přímém vztahu vůči státu, a to bez jakéhokoliv dalšího zprostředkování, které bylo zakořeněno v systému feudální patronáže.

V souvislosti s Gellnerovým výkladem vzniku nacionalismu je třeba zmínit, že existují některé kritické postoje vůči Gellnerově pojetí. Gellnerovi kritici poukazují na fakt, že např. v Řecku, Německu či Indii neexistovala v době vzestupu nacionalismu žádná průmyslová společnost.

---

²⁷ Gellner Ernest, *Národy a nacionalismus*. 1993. s. 39

²⁸ Tamtéž. s. 44

²⁹ Tamtéž. s. 51

³⁰ Tamtéž. s. 46

Gellnerovu teorii vzniku nacionalismu lze rozdělit do dvou fází: zatímco první fáze je spojena se vznikem nové kultury, v jejímž středu spočívá racionalita, druhá fáze souvisí se samotnou industrializací, tj. vznikem manufaktur, pokročilých technologií a zlepšující se dělby práce³¹. Představitelé vládnoucí třídy, kněží, bojovníci a další užívali kulturu k vymezení se od většinové společnosti. Takováto společnost se vyznačuje konfliktem mezi vysokou a nízkou kulturou. Tato situace se však mění s příchodem industrializace, kdy vysoká kultura³² začala pronikat do celé společnosti. V takovémto procesu se již vysoká kultura nemohla vzdát politické infrastruktury, a proto potřebovala stát³³.

Společnosti ve druhé fázi formulují svou reakci skrze přijetí formulací první fáze. Jinými slovy, vznik národa je důsledkem snahy společnosti dostat se do souladu s jinými sociálními podmínkami³⁴. To ve své podstatě znamená, že nacionalismus předchází vzniku národa³⁵.

V Gellnerově pojetí je nacionalismus spojen s kulturou městských skupin, které se snaží prosadit svou verzi vysoké kultury coby protipól kultury venkova. V tomto ohledu je také patrné, že „kultury, o kterých nacionalismus tvrdí, že je brání a oživuje, jsou často jeho vlastní vynálezy, nebo jsou až k nerozeznání přetvářeny³⁶.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že nacionalismus vyžaduje zřízení centralizované vlády, efektivní vzdělávací systém. Současně se však jedná o vedlejší produkt rozšiřujících se tržních vztahů. Anderson

---

³¹ Choueiri Youssef M., Arab Nationalism. A History. 2000, s. 17

³² Vysokou kulturu nazývá Gellner standardizovanou komunikační soustavu opírající se o gramotnost a vzdělání. Gellner Ernest, Národy a nacionalismus. 1993 s. 66

³³ Tamtéž. s. 62

³⁴ Choueiri Youssef M., Arab Nationalism. A History. 2000, s. 17

³⁵ Gellner Ernest, Národy a nacionalismus. 1993 s. 67

³⁶ Tamtéž. s. 67

vypracoval svou vlastní alternativní teorii národů, která je však s Gellnerovou teorií ve více či méně komplementárním vztahu.

Anderson klade důraz na vznik tzv. představovaného společenství. Představované je z toho důvodu, že členové národa nikdy osobně nepoznají většinu svých spoluobčanů, nikdy je neuvidí, ale přesto je v jejich mysli zakořeněná představa o společné komunitě. Tato představovaná komunita je ohraničená hranicemi a suverénní, jelikož tato představa vznikla v době Osvícenství.

Toto společenství tvoří národ v moderním světě a nahrazuje tak univerzalistické koncepce náboženství, které předkládalo konkrétní obrazy národních příběhů zahrnující všechny jednotlivce napříč celou svou teritoriální jednotkou³⁷. Svou roli zde sehrálo rozšíření tištěných médií (novin, literatury). Ne nadarmo zdůrazňuje Anderson ve své knize také názory Francise Bacona, že „knihtisk změnil vzezření a stav světa“³⁸. Šíření knih zcela ignorovalo hranice států. Napomohl tomu samozřejmě fakt, že právě první polovina 16. století byla dobou rozmachu kapitalismu, na čemž mělo nakladatelské podnikání svůj podíl³⁹. Svět monarchické autority a náboženské cti, v němž všichni ideálně patřili do jedné univerzální říše, byl nahrazen novou komunitou, jež rekonfigurovala hranice teritorií⁴⁰. Z těchto procesů pak vzešly jako vedlejší produkt „tištěného kapitalismu“ romány, noviny a moderní mapy. Zrodilo se sekulární pojetí času.

Systém kapitalismu umožnil rozšíření knih a novin. Souběžně došlo k úpadku latiny coby „svatého jazyka“ a jejího nahrazení národními (domorodými) jazyky. Jakmile došlo k nasycení knižního trhu elitních čtenářů (v latině), byli knižní kapitalisté nuceni zaměřit se na čtenáře

---

³⁷ Choueiri Youssef M., Arab Nationalism. A History. 2000, s. 18

³⁸ Anderson Benedikt, Představy společenství. 2008, s. 53.

³⁹ Tamtéž, s. 54

⁴⁰ Choueiri Youssef M., Arab Nationalism. A History. 2000, s. 18

hovořící pouze svými domorodými jazyky⁴¹. Nic na tomto nezměnila ani protireformace oživující dočasně tisk knih v latině. Je tedy zřejmé, že Anderson přikládá kapitalismu klíčovou úlohu ve vzniku moderního národa. Tímto způsobem také postupně vznikla idea hluboce zakořeněného historického národa⁴². Anderson nahradil ve své teorii nacionalismu průmyslový věk pojmem kapitalismus, jenž generuje nacionalismus a následně také národní stát. Za zdroj moderního nacionalismu považuje Anderson Evropu, neboť jak uvádí, prvním odbytištěm šíření tiskovin se stal právě tento kontinent⁴³. Pokud se tedy zaměříme na Evropu, pak tedy můžeme sdílet Andersonovo tvrzení: „sblížení kapitalismu a technologie tisku v otázce osudové rozmanitosti lidských jazyků vytváří možnost představy nové formy společenství, které svou základní morfologií připravuje půdu pro vznik moderního národa“⁴⁴. Nicméně průkopnickou roli přisuzuje Anderson Americe a nikoliv Evropě⁴⁵.

Poněkud jiným způsobem vysvětluje vznik nacionalismu Breuilly. Dle Breuillyho teorie je moderní nacionalismus výsledkem boje různých sociálních tříd o moc⁴⁶. Nacionalismus je tedy určitou formou politiky, která je zaměřena na získání moci a zřízení legitimního státu. Právě politická akce a organizace vykonávaná zástupci moderního státu je zdrojem evropských, asijských a amerických národů. Nacionalismus využívá ideologii k ospravedlnění svých praktik, stejně jako využívá různé symboly a ceremonie. V důsledku vznikají různé kultury osobnosti či ceremonie, které oslavují slavná hnutí v národní historii. Tímto způsobem vzniká národ dle Breuillyho. Nutno také dodat, že dle této

---

⁴¹ Anderson Benedikt, *Představy společenství*. 2008, s. 54

⁴² Choueiri Youssef M., *Arab Nationalism. A History*. 2000, s. 18

⁴³ Anderson Benedikt, *Představy společenství*. 2008, s. 54

⁴⁴ Tamtéž, s. 62

⁴⁵ Choueiri Youssef M., *Arab Nationalism. A History*. 2000, s. 19

⁴⁶ Breuilly John, *The State and Nationalism*, 1985, s. 306

teorie to byla Evropa, v níž vznikl nacionalismus a následně se rozšířil do celého světa.

Proces vzniku nacionalismu dle Breuillyho započal již v 18. století v souvislosti s monarchickou politikou centralizace, jež vedla k modernizaci a sekularizaci. Nicméně je to vznik opozice vůči těmto snahám o centralizaci, kterou Breuilly spojuje se vznikem národních hnutí. Nacionalismus na sebe bere podobu opoziční politiky při střetech s institucemi národního státu. Tato opozice může mít tři různé formy: národní opozice se může snažit o oddělení od současného státu, může se snažit o jeho reformu, nebo může usilovat o splynutí státu s jiným státem⁴⁷. Z hlediska Breuillyho teorie je však problém prokázat, že nacionalismus je jen produktem politických ambicí a nikoliv národnostní politiky.

E. Hobsbawm ve své teorii nacionalismu rozlišuje dvě různá období. První období nazývá zlatým věkem nacionalismu⁴⁸, který je spojen se vzestupem liberalismu v 19. století. Druhým obdobím jsou poslední desetiletí 19. století, v nichž se již zrodila degenerovaná podoba nacionalismu. Překreslování mapy dle národního principu zbavilo nacionalismus jeho osvobozujícího a sjednocujícího obsahu⁴⁹. Nacionalismus zlatého věku byl inkluzivní, tolerantní a zacílený na utváření národů z nesourodých komunit a různých sociálních skupin. Toto období se překrývá s dobou industrializace a vzestupu střední třídy a odborového hnutí. Naproti tomu před první světovou válkou se prosadila zlověstná forma nacionalismu, která začala stavět do popředí etnicitu a právo na kolektivní sebeurčení.

---

⁴⁷ Choueiri Youssef M., Arab Nationalism. A History. 2000, s. 20

⁴⁸ Tamtéž, s. 46

⁴⁹ Hobsbawm Eric, Národy a nacionalismus, 2000 s. 134

Hobsbawm přišel také s termínem „vynalezených tradic“ – soubor činností dle přijatých pravidel, které usilují o vštípení jistých hodnot a norem chování pomocí opakování, což automaticky znamená kontinuitu s minulostí. Národ patří dle Hobsbawma mezi nejvíce všudypřítomné vynalezené tradice. Rozlišuje dva způsoby procesů vynalezení:

- přizpůsobení starých tradic a institucí novým situacím
- cílené vynalezení „nových“ tradic pro nové účely

Období let 1870-1914 je dle Hobsbawma vyvrcholením vynalezených tradic. Hobsbawm přímo uvádí, že „pro vstup nacionalismu do politiky bylo třeba jediné to, aby skupiny lidí, kteří sami sebe v libovolném čase považovali např. za Ruritánce nebo na které tak pohlíželi jiní, začali ochotně naslouchat tvrzení, že jejich nespokojenost je v jistém smyslu zapříčiněna horším zacházením, jehož se Ruritáncům dostává od jiných národností nebo ve srovnání s nimi“⁵⁰. Současně se objevuje masová politika. Vynalezení tradice bylo hlavní strategií přijatou vládnoucí elitou jako zbraň proti hrozbě představované masovou demokracií. Nacionalismus se stal zástupcem za sociální kohezi skrze církve, královskou rodinu apod.

Gellner, Breuilly a Hobsbawm považují arabský nacionalismus za moderní hnutí, které bylo vytvořeno a strukturováno průnikem průmyslového světa do Osmanské říše⁵¹. Gellner spojuje arabský nacionalismus neodmyslitelně s islámským reformismem. Breuilly chápe arabský nacionalismus jako separatistické hnutí v Osmanské říši. Jednalo se o anti-koloniální hnutí a současně hnutí za sjednocení⁵². Hobsbawm zastává názor, že arabský nacionalismus je v současnosti

---

⁵⁰ Hobsbawm Eric, *Národy a nacionalismus*, 2000 s. 106

⁵¹ Choueiri Youssef M., *Arab Nationalism. A History*. 2000, s. 21

⁵² Tamtéž

ztotožňován s Islámem. První známky arabského nacionalismu lze dle Hobsbawma nalézt již v 19. století v Osmanské říši. Nicméně se jedná o nad-národní hnutí, které se podobá pan-afrikanismu či pan-latinskému amerikanismu⁵³.

3. Sionismus a vznik izraelské identity

3. 1. Evropské kořeny sionismu

Idea „vyvoleného národa“ měla své místo v dějinách Židů po celá staletí. Ne nadarmo prohlásil první předseda vlády Izraele David ben Gurion: „Bible je náš mandát“⁵⁴. V Gurionově případě se ovšem jednalo pouze o symbolickou paralelu vůdce sociálnědemokratického křídla sionistů. Ve středověku pomáhala idea vyvoleného národa bránit masové konverzi k jiným monoteistickým náboženstvím⁵⁵. Navzdory tomu, že židovské komunity byly rozptýleny po celém světě, sdílely ve své víře shodný koncept vykoupení z exilu a hlubokou náboženskou oddanost vůči Jeruzalému coby svatému městu. S rozšířením sekularizace v Evropě byli Židé stejně jako jiné menšiny nuceni integrovat se do nové společnosti, která byla formována všeobecnými ekonomickými a politickými či jazykovými systémy. Tato integrace současně nutila různé menšiny k odmítnutí letitých zvyků a hodnot⁵⁶.

Nové evropské národní státy sice zdánlivě nabízely univerzálně pojatou národní příslušnost, ke které mohl náležet každý, kdo hovořil stejným jazykem, ale poté co do hry vstoupil nacionalismus využívající náboženství, bylo pro Židy v Evropě nemožné splynout s evropskými

---

⁵³ Choueiri Youssef M., Arab Nationalism. A History. 2000, s. 22

⁵⁴ Orlík Karel, Zápas o zemi zaslíbenou, 1991 s. 27

⁵⁵ Sand Shlomo, Jak byl vynalezen židovský národ, 2009 s. 250

⁵⁶ Tamtéž, s. 251

národy. Evropský nacionalismus musel za těchto podmínek nutně využívat primordiální princip budování národa, tj. odkaz na společné křesťanské dějiny. Na počátku 19. století patřili Židé mezi první stoupence nových národních identit, se kterými se ztotožnili jako jedni z prvních. Stali se tak z nich především Němci, Britové, Francouzi, kteří byli ochotni položit život za obranu své vlasti, tj. národního státu a jeho teritoria. Je však pozoruhodné, že v celé hebrejské literatuře se už tisíc let neobjevilo slovo „stát“⁵⁷. Není tedy nikterak překvapující, že moderní idea sionismu se etablovala právě ve druhé polovině 19. století ve střední a východní Evropě, tj. v době kdy se etablovala také idea národního státu.

Svůj vliv na toto hnutí měl zejména německý nacionalismus⁵⁸. Nicméně k rozšíření sionistických myšlenek přispěli příslušníci inteligence hovořící jidiš, kteří byli soustředěni hlavně v polských, ukrajinských, ruských, litevských či rumunských městech. Zejména ze sekulární a moderní společnosti hovořící jidiš vzešlo mnoho těch, kteří měli upřen přístup k centrům vysoké kultury (akademických kariérám, svobodným profesím). Toto poznání vedlo mnohé příslušníky jidiš kultury k jejich následnému příklonu k některému z alternativních proudů. Z některých příslušníků této jidiš generace se stali socialističtí revolucionáři, nebo průkopníci demokracie či se stali sionisty⁵⁹. Ačkoliv byla kolébkou sionismu východní Evropa, vytvořilo si toto hnutí již od svého vzniku silné vazby s židovskou komunitou na Západě⁶⁰. K tomuto přispěly silné represe v zemích jako bylo Rusko, kde panovaly silně utlačovatelské tendence vůči Židům. Vlivem

---

⁵⁷ Mendel Miloš, *Židé a Arabové. Dialog idejí a zbraní*. 1992 s. 221

⁵⁸ Mnoho tvůrců sionistické ideje – Moses Hess, Theodor Herzl, Max Nordau – se řadilo k německé kultuře. Sand Shlomo, *Jak byl vynalezen židovský národ*, 2009 s. 251

⁵⁹ Tamtéž, s. 252

⁶⁰ Halpern Ben, Reinharz Jehuda. *Zionism and the Creation of a New Society*. 1998. s. 22

několika vln emigrace Židů ze zemí východní Evropy na Západ tak došlo k vytvoření sionistických buněk, které později významně podporovaly sionistické hnutí v Palestině.

Současně čelila v této době židovská komunita vzrůstající vlně anti-židovských postojů. Na přelomu 19. století proběhla ve východní Evropě vlna represí a pogromů, která měla za následek emigraci milionů Židů na západ. Mezi lety 1880 a 1914 odešlo na 2,5 milionů Židů hovořících jidiš, ale jen méně než 3 procenta z nich si zvolilo Osmanskou říší ovládanou Palestinu jako svůj nový domov⁶¹. Za první sionistické přistěhovalce jsou oficiálně považováni Židé pocházející z Ukrajiny zvaní Bilujim⁶². Masová migrace do Evropy jen zhoršila nesnášenlivost vůči Židům.

Projevy antisemitismu se však lišily v západní Evropě a střední či východní Evropě. Nově vzniklé národní státy byly zcela pohlceny problémy utváření národní identity, což se promítlo do nové demokratické masové politiky. Jakákoliv forma odlišnosti působila jako provokace, ať už se jednalo o barvu pleti, odlišný dialekt či náboženské projevy. Vše bylo zaměřeno na odlišení se od neidentifikovaného a nejednoznačného kolektivu. Konstruování představy o národě si vyžadovalo, aby byli zcela jasně identifikováni ti, kteří nebudou jeho součástí. Národ byl proto představován jako stará a široká pokrevní rodina, zatímco nejbližší sousedé se stali nejobávanějšími nepřáteli⁶³.

Vztah k židovské komunitě byl v počátcích budování východo-evropských národních států určen historickou tradicí křesťanské kultury, jež popisovala Židy jako naprosto odlišné. Tento prvek byl

---

⁶¹ Sand Shlomo, Jak byl vynalezen židovský národ, 2009 s. 253

⁶² Lebrecht Hans, Palestinci. Dějiny a přítomnost. 1984 s. 106

⁶³ Sand Shlomo, Jak byl vynalezen židovský národ, 2009 s. 253

vytržen z této historické tradice a přijat jako hranice, která vyznačovala novou národní komunitu⁶⁴.

V západních státech vznikl národ procesem sjednocení veškeré populace, jejíž členové se značně lišili v otázce svého etnického původu, kulturních identit, jazyka, náboženství⁶⁵. Tímto způsobem tedy zároveň došlo k zahrnutí také židovské komunity do národního společenství západních států. V zemích Západu (Británie, Francie, USA) se díky přetrvání politického a občanského nacionalismu podařilo učinit z Židů integrální součást národa. V Německu, Rusku, Rakousko-Uhersku či Polsku postupně převládl nacionalismus na bázi etno-biologickém a etno-náboženském, což ve svém důsledku umožnilo přetrvat nenávisti vůči Židům. Příčinou tohoto vývoje byla snaha nalézt ve své dávné minulosti společný původ.

Sionismus přijal mezi své ideje některé principy, které převzal z nacionalistických ideologií střední a východní Evropy – etno-biologický a etno-náboženský. Vzhledem k diverzitě jazyků a kultur však nebylo možné spojit všechny Židy do jedné homogenní kultury aniž by nemuseli přistoupit ke změně své paměti. Sionisté tedy museli vymazat některé existující etnografické texty, zapomenout specifické příběhy a přenést se zpět do své staré a mytologické, náboženské minulosti⁶⁶. Aby bylo možné stvořit ideu společného původu Židů po vzoru východoevropských nacionalismů, přijali sionističtí tvůrci křesťanskou ideu Židů coby věčných vyhnanců. Během tohoto procesu došlo k vymazání a zapomenutí masového obracení na víru raným

---

⁶⁴ Sand Shlomo, *Jak byl vynalezen židovský národ*, 2009, s. 254

⁶⁵ Zeev Sternhell, Maisel, David. *The Founding Myth of Israel*. 2011 s. 10

⁶⁶ Sand Shlomo, *Jak byl vynalezen židovský národ*, 2009 s. 255

judaismem, díky kterému se Mojžíšovo náboženství enormně rozšířilo jak demograficky tak i intelektuálně⁶⁷.

S ohledem na tato výše uvedená fakta je tedy zřejmé, že sionismus lze považovat za ideologické hnutí. Izraelská deklarace nezávislosti z roku 1948 vyjadřovala fundamentální sionistickou ideu: uvedla do praxe plán prosazovaný sionisty již od roku 1880 coby řešení židovského problému⁶⁸. I v tomto případě je tedy jasné, že zde zvítězilo primordiální pojetí židovského národa, což se později promítlo i do ideje židovského státu. Můžeme zde dokonce hovořit o vzniku kultu izraelského lidu, jenž předchází zřízení židovského státu v Palestině⁶⁹.

Judaismus se díky tomuto procesu proměnil po vzoru uzavřených evropských národních identit. Zatímco dříve byl judaismus bohatou a rozličnou náboženskou kulturou, nyní se stal uzavřeným, jako německý Volk, nebo polský či ruský Národ, jenž však do sebe pojal cizí obyvatelstvo bez příslušnosti k teritoriu, jež by obývalo⁷⁰. Sionismus tak od samého počátku vybudoval židovskou identitu na bázi etnocentrického hnutí, které bránilo vstupu cizincům do tohoto národa⁷¹. Vznik izraelského státu tedy lze interpretovat jako důsledek evropského antisemitismu.

3. 2. Počátky budování izraelského státu – 1947-1967

---

⁶⁷ Sand Shlomo, Jak byl vynalezen židovský národ, 2009 s. 255

⁶⁸ Halper, Ben. Reinhard, Jehuda. Zionist and the Creation of a New Society. 1998 s. 8

⁶⁹ Jedná se o důsledek zaměření se na biblická proroctví, čímž dochází k odvracení pozornosti od Ježíšova poselství univerzální lásky a bratrství ve prospěch těch částí bible, která se zabývá politikým a věčným osudem Izraele. Z tohoto kultu pramení soudobá západní podpora Izraele. Haddad Hassan, The Cult of Israel and Palestinian Human Rights. 1986 s. 10

⁷⁰ Sand Shlomo, Jak byl vynalezen židovský národ, 2009 s. 256

⁷¹ Tamtéž

Stoupenci klasického sionismu následovali vizi zřízení homogenní židovské společnosti: ryze sekulární, skládající se z převážně evropských Židů, a jistě s jen málem nebo žádnými Araby⁷². V této souvislosti je také třeba zmínit, že na území Palestiny před r. 1948 žili po generace Židé, které bychom mohli nazývat arabizovanými Židy, tj. Židé, kteří byli kulturně a lingvisticky Araby, ale kteří se primárně nepovažovali za Araby, a to ani v politickém smyslu⁷³. Tato minorita se na jedné straně nacházela na okraji společenství evropských Židů a současně na okraji arabského nacionalismu⁷⁴. Židovská i arabská společenství tuto minoritu někdy zahrnula a někdy vyloučila ze svého středu. Nicméně v průběhu 30. let XX. století došlo ke spojení mezi Židy a Sionisty v Palestině v důsledku kolektivních aktivit Sionistů a Arabů⁷⁵. Již v roce 1949 můžeme hovořit o zmizení arabizovaných Židů.

Stát, který se objevil v roce 1948, však bylo jen těžko možné považovat za homogenní a sjednocený. Sionistické hnutí vlastně hovořilo dvojitým hlasem: pragmatickým, který hledal útočiště pro miliony pronásledovaných Židů, a zároveň prorockým, který přisuzoval spasitelskou důležitost zřízení suverénního státu⁷⁶. Z těchto příčin bylo vlastně nevyhnutelné stvoření mýtu, jenž by ospravedlňoval nárok Židů právě na oblast tehdejší Palestiny. Vztah obou skupin obyvatel k území dnešního Izraele/Palestiny můžeme chápat tak, že zatímco Židé si nárokují toto území na základě biblických příslibů, tak nároky palestinských Arabů se opírají o jejich nepřetržité obývání tohoto

---

⁷² Biale David, *Power and Powerlessness in Jewish history*, 1987 s. 150

⁷³ Behar Moshe, *Palestine, Arabized Jews*, 2007 s. 584

⁷⁴ Tamtéž, s. 582

⁷⁵ Tamtéž, s. 583

⁷⁶ Persico Tomer, *The End Point of Zionism, Ethnocentrism and the Temple mount*. s. 2

území po celá staletí⁷⁷. Židům posloužila idea pokrevní spřízněnosti s původními obyvateli biblické Judei, která byla využívána k ospravedlnění nároku na Izrael coby Svatou zemi Židů množstvím sionistických skupin. Proto zní první věta v Prohlášení o nezávislosti následovně: „Země Izrael je rodištěm židovského lidu“⁷⁸. V původní židovské mytologii byla biblická Judea centrem, z něhož mělo přijít vykoupení. Sionisté v první polovině XX. století využili tento mýtus k vylíčení Palestiny jako vlasti pro všechny Židy na celém světě⁷⁹. Tato neblahá paralela mezi biblickým Izraelem a moderním židovským státem není v současnosti omezena jen na stoupence ortodoxních sionistů a křesťanských fundamentalistů, ale stala se běžně přijímaným faktem širší veřejnosti, jejíž znalosti bible jsou velmi omezené⁸⁰.

Nicméně v době ustavení izraelského státu se do popředí dostala Ben Gurionova nová ideologie zvaná „etatismus“. Ben Gurionova koncepce se opírala o tři principy: právo pro Židy na návrat do země, socialistický program budování a hebrejščina⁸¹. Zakladatelé moderního Izraele tedy rebelovali proti židovským tradicím a namísto toho zřídili stát založený na liberálním a socialistickém modelu⁸². Je ovšem nezbytné dodat, že se nejednalo o čistě demokratický model státu. Ben Gurionova verze „etatismu“ oscillovala mezi demokratickým a židovským modelem: politický systém byl demokratický, ale současně etnický, a náboženské zájmy dominovaly některým politickým zájmům⁸³. Jak je tedy vidět, tak přestože zakladatelé izraelského státu a

---

⁷⁷ Stapelberg James, *The Conceptualisation of the Israeli-Palestinian conflict*. s. 4

⁷⁸ Citováno z Proclamation of independence. Dotupné: https://www.knesset.gov.il/docs/eng/megilat_eng.htm Cit. 9.7.17

⁷⁹ Sand Shlomo, *Jak byl vynalezen židovský národ*, 2009 s. 257

⁸⁰ Haddad Hassan, *The Cult of Israel and Palestinian Human Rights*. 1986 s. 9

⁸¹ Johnson Paul, *Dějiny židovského národa*, 1995 s. 426

⁸² Biale David, *Power and Powerlessness in Jewish history*, 1987 s. 154

⁸³ Zde se jednalo zejména o otázky ortodoxních židovských zákonů týkajících se sňatků, rozvodů a dědictví. V těchto záležitostech rozhodovalo nikoli civilní právo, ale Rabinát. Tamtéž.

většina tehdejších sionistů byla sekulární, nesl jejich plán nezávislého státu náboženské, mesianistické prvky⁸⁴.

Vědecký koncept na bázi biologie měl posloužit k legitimizaci nároku Židů na oblast Palestiny. Tento počín vysvětluje Sand tak, že „kdyby Židé moderní doby nebyli přímými potomky prvních židovských vyhnanců, nemohli by si činit legitimní nárok na osídlení Svaté země coby výhradní vlasti Izraele“⁸⁵. Navíc pouze náboženské vysvětlení nemohlo postačovat pro obyvatele bez aktivního praktikování víry. Tento primordiální koncept byl posléze využíván napříč sionistickým hnutím – pravicovými i socialistickými skupinami. Cílem této snahy, která využívala biologické ospravedlnění, bylo oddělení Židů od ostatních, aby bylo možné konsolidovat židovský národ na bázi nacionalistického konceptu mýtické vlasti⁸⁶.

První etapa konsolidace židovského státu souvisela s arabsko-izraelskou válkou, která vedla k vyhnání statisíců Arabů z Palestiny. Konsolidace nového židovského státu probíhala od samého počátku na jasně vymezeném ideologickém principu. Území dnešního Izraele a Palestiny bylo pokládáno za historické dědictví Židů, což v praxi vedlo k zabránění návratu stovkám tisíc uprchlíků zpět do svých domovů. Tím však neskončily problémy se židovskou identitou. Na území Izraele stále zůstalo žít téměř 200 tisíc Arabů a také někteří židovští přistěhovalci si s sebou přivezli své nežidovské manžele a manželky. Jelikož rezoluce OSN z roku 1947 deklarovala přiznání občanských práv všem minoritám, kterým bylo přiznáno právo zůstat žít na území obou států, musel také Izrael garantovat občanství Arabům, kteří v Izraeli zůstali.

---

⁸⁴ Persico Tomer. *The End Point of Zionism, Ethnocentrism and the Temple mount*. s. 2

⁸⁵ Sand Shlomo, *Jak byl vynalezen židovský národ*, 2009 s. 257

⁸⁶ Tamtéž. s. 265

V této souvislosti došlo k rozporu v charakteru židovského státu. Na jednu stranu vznikl stát, který deklaroval demokratický charakter. Zaručoval všem svým občanům rovnost sociálních a politických práv bez ohledu na náboženství, rasu či pohlaví, svobodu vyznání víry, jazyka, kultury. Na druhou stranu však zakladatelé státu Izrael museli využívat sionistické vize, které prosazovaly právo Židů na národní znovuzrození ve své vlastní zemi skrze zřízení židovského státu v Eretz-Izrael⁸⁷.

Někteří se domnívají, že tehdejší napětí mezi vizí moderního demokratického státu a státu založeném na ryze etnickém principu je výsledkem dědictví systému milletů z dob Osmanské říše, který Izrael zdědil skrze období britského mandátu⁸⁸. Izrael se chopil moci nad Palestinou po osmanských Turcích, jelikož Britové byli jen dočasnými místodržiteli a nikoliv suverénními vládci. Tímto se vlastně zachovalo turecké právo týkající se autonomie náboženských autorit v otázkách osobních záležitostí (sňatky, rozvody apod.). Tuto situaci lze také vykládat jako určitou kontinuitu mezi moderním státem Izrael a středověkou židovskou komunitou⁸⁹.

Z hlediska smyslu existence státu Izrael je zcela klíčové položit si tedy otázku, kterou si jistě kladli již zakladatelé tohoto státu, tj. kdo by měl být zahrnut mezi Židy coby plnoprávné občany tohoto státu? Měly by to být osoby, které se samy považují za Židy, či by to měl být každý občan státu Izrael? Až do roku 1967 byla politika nového státu založena na socialistických principech. Izraelský stát byl budován v prvních dvou dekádách své existence s vizí inkluze všech svých občanů, tj. i Arabů. V souvislosti se socialistickým programem

---

⁸⁷ Sand Shlomo, *Jak byl vynalezen židovský národ*, 2009, s. 282

⁸⁸ Biale David, *Power and Powerlessness in Jewish history*, 1987 s. 154

⁸⁹ Tamtéž, s. 155

izraelské vlády je však nutné dodat, že i izraelské pojetí socialismu mělo ve své době jisté limity.

V prvních letech budování izraelského státu došlo k určité mytologizaci arabského venkova. Podoba tehdejší arabské vesnice se stala prototypem identity zbývající arabské populace v Izraeli⁹⁰. Tato stereotypizace Arabů v Izraeli vedla k prohloubení názoru raných židovských osadníků o nezměnitelnosti primitivních Arabů.

Toto období bývá v Izraeli často velmi idealizováno jako doba, kdy bylo dosaženo socialistických myšlenek Sionismu, což se staví do kontrastu s dobou korupce po roce 1967. Práce řady badatelů však vyvrací tento národní narativ a naopak vychází najevo, že Palestinci v roce 1948 neodešli z Izraele dobrovolně, ale židovské vedení mělo metodologický plán na jejich vyhnání⁹¹. Mnozí se také zmiňují o systematických snahách judeizace nového státu v prvních letech jeho existence. Výjimkou nebyly ani masakry tisíců Palestinců, v jejichž pozadí stála snaha o vypuzení palestinského obyvatelstva z Izraele⁹². V dnešní době také existují práce dalších badatelů, které dokazují, že od počátku vzniku Izraele existoval klientelistický vztah mezi Izraelem a arabskými občany. Zejména v letech 1948-1966 byla prokázána spolupráce vůdců palestinské komunity a izraelského Mossadu, jejíž cílem bylo usnadnit kontrolu nad zbývající palestinskou komunitou v Izraeli⁹³.

Tato zjištění tedy mohou odporovat obecně přijatým faktům, že zakladatelé izraelského státu se v počátečním období snažili vybudovat stát pro všechny dle socialistického principu. Navíc národní socialismus v Evropě, který zcela jistě ovlivnil budování izraelského

---

⁹⁰ Suleiman, Camelia. *Language and Identity in the Israel-Palestine conflict*. 2011 s. 16

⁹¹ Tamtéž. s. 17

⁹² Pappé Ilan, *A History of Modern Palestine*, 2006 s. 136

⁹³ Suleiman, Camelia. *Language and Identity in the Israel-Palestine conflict*. 2011 s. 18

státu, je specifický z hlediska svého vztahu vůči nacionalismu. Jedná se o to, že socialismus přijal princip národní svrchovanosti, čímž jinými slovy došlo k podřízení socialistických hodnot službě národu⁹⁴. Toto v podstatě znamená, že socialismus ztratil svůj univerzalistický potenciál a stal se pouhým nástrojem v procesu budování národního státu. V praxi toto znamenalo, že občané takového státu fungujícím na bázi národního socialismu nebyli rozdělováni na proletariát a buržoazii, ale na výrobce a nevýrobce. Téměř zcela se zde vytratil třídní boj.

Sionismus odmítal považovat izraelskou společnost za lid a už vůbec ne za národ. Namísto toho chápe židovstvo žijící na území státu Izrael jako pouhý segment světového Židovstva, které má za cíl obsadit svatou Zemi či Palestinu⁹⁵. Sionistické myšlení rovněž odmítlo jakékoliv atributy, dle nichž by bylo možné definovat židovsko-izraelské obyvatelstvo jako národ – jazyk, masovou kulturu, teritorium, ekonomii, suverenitu atd.⁹⁶ Z tohoto hlediska je tedy zřejmé, že sekulární kultura nemůže sloužit jako sjednocující prvek, který by dokázal spojit židovstvo po celém světě. Tuto úlohu může plnit jen společné náboženství. Z toho důvodu tedy také využívali zakladatelé židovského státu odkazy na biblické přísliby, ačkoliv prosazovali myšlenky socialistického sionismu s vizí budování státu založeného na dělnické třídě. Typickým příkladem tohoto sionistického proudu byli socialističtí průkopníci (halutzim), kteří vybudovali hnutí kubitců, a přitom přijali biblické metafory z hebrejské literatury 19. století, a chápali své zemědělské usedlosti coby reinkarnaci agrární společnosti Bible⁹⁷.

---

⁹⁴ Sternhell, Zeev. Maisel, David. *The Founding myth of Israel*. 2011 s. 7

⁹⁵ Sand Shlomo, *Jak byl vynalezen židovský národ*, 2009 s. 285

⁹⁶ Tamtéž

⁹⁷ Biale David, *Power and Powerlessness in jewish history*, 1987 s. 148

Rodící se židovská dělnická třída v Palestině, vědomě vytvářená středostavovskými přistěhovalci přesvědčenými o tom, že se musí stát příslušníky proletariátu, je podle Ben Guriona vpravdě nacionální třídou v tom smyslu, který měl na mysli Marx, když napsal, že univerzální, nacionální třída je třídou, jejíž zájmy „musí být skutečně cíli a zájmy samotné společnosti, jejíž společenskou hlavou a srdcem se tato třída stane“⁹⁸. Prostředkem pro vytvoření dělnické třídy se stalo budování ekonomické infrastruktury po celém Izraeli. Nicméně Ben Gurionův „etatismus“ neuspěl ve sjednocení nového izraelského národa. Mnoho Židů z arabských zemí nepřijalo vládu Dělnické strany a dívalo se na ni se vzrůstajícím nepřátelstvím a odcizením⁹⁹. V polovině 60. let se izraelská ekonomika dostala do recese.

Náboženství se později po r. 1967 stalo znakem kolektivní osobitosti, tj. etnickou charakteristikou. Přitom až do vypuknutí tzv. šestidenní války patřilo samotné židovské náboženství mezi prvky stojící v pozadí. Zakladatelé Izraele si byli vědomi toho, že jestliže sionistickou vlast vybuduje židovská pracovní síla na základě kolektivních a státem kontrolovaných fondů, bude takto založený stát také orientovaný kolektivně a sociálně¹⁰⁰. Proto také Ben Gurion odmítal spojovat sionismus s náboženstvím, protože poté by nemohl sloužit progresivním ideálům¹⁰¹. V průběhu dvacátého století se Izrael stával více nacionalistickým a současně s tím vzrůstal rasistický podtext izraelské politiky vůči svému obyvatelstvu. Izraelský stát je charakteristický nedostatečným oddělením rabinátu a státní administrativy. Toto chybějící oddělení je jen výsledkem slabosti

---

⁹⁸ Avineri Šlomo, Zrození moderního sionismu, 2001 s. 204

⁹⁹ Biale David, Power and Powerlessness in Jewish history, 1987 s. 156

¹⁰⁰ Avineri Šlomo, Zrození moderního sionismu, 2001 s. 208

¹⁰¹ Persico Tomer. The End Point of Zionism, Ethnocentrism and the Temple mount. s. 3

nacionalismu, který je tak nucen využívat náboženské symboly a texty, čímž se zároveň stává jakýmsi rukojmím náboženství¹⁰².

Důležité je, že Izrael nebyl nikdy chápán jako židovský stát jen proto, že by v něm většina obyvatel byla židovského vyznání, ale především z hlediska přijatého konceptu Zákona o návratu, tj. stát pro Židy ať se nacházejí kdekoliv. Každý Žid tedy získal privilegium občanství státu Izrael. Chybělo však řešení otázky, kdo by měl být z tohoto privilegia vyloučen.

4. Palestina

4. 1. Počátky vzniku palestinského národa

Moderní dějiny Palestiny lze rozdělit do několika období:

- 1) do roku 1918
- 2) období britského mandátu – 1920-1948
- 3) období let 1948-1987, tj. do vypuknutí první palestinské intifády¹⁰³
- 4) období let 1987-současnost

První zárodky arabského nacionalismu se začaly formovat v dobách posledních desetiletích existence Osmanské říše¹⁰⁴, která se pomocí reforem pokoušela zmodernizovat říši ve snaze udržovat krok s globální ekonomikou. Palestinská a evropská ekonomika se začala více sblížovat díky rozvoji vzájemného obchodu. Vedle tradičního vzdělávacího systému se na palestinském území začal v průběhu 19.

---

¹⁰² Sand Shlomo, Jak byl vynalezen židovský národ, 2009 s. 286

¹⁰³ Rok 1987 zde označuje počátek vypuknutí otevřeného konfliktu mezi Izraelem a Palestinou. Suleiman, Camelia. Language and Identity in the Israel-Palestine conflict. 2011 s. 8

¹⁰⁴ Breuilly John, The State and Nationalism, 1982, s. 245

století objevovat také evropsky orientovaný systém vzdělávání¹⁰⁵. Právě toto napomohlo rozšíření myšlenek evropského nacionalismu, z něhož vzešly myšlenky arabského nacionalismu.

Z hlediska vzniku palestinské národní identity můžeme považovat za klíčové tři události: přijetí Balfourovy deklarace, arabsko-izraelskou válku z roku 1948 zvanou palestinskými Araby al-Nakba a šestidenní válku zvanou al-Naksah¹⁰⁶.

Během první světové války přijala Velká Británie celkem tři důležité dohody, které významně ovlivnily podobu Palestiny. Jednalo se o dohodu prostřednictvím tzv. korespondence mezi Husseinem a McMahonem, dále Balfourovu deklaraci a také Sykes-Picotovu dohodu. Ve zmíněné korespondenci mezi Husseinem, osmanským místodržitelem v Mekce a H. MacMahonem, britským vysokým komisařem v Káhiře, došlo k uzavření dohody o provedení arabského povstání proti Osmanské říši. V případě, že Hussein povede toto povstání, bylo mu přislíbeno stát se králem arabských provincií Osmanské říše po její porážce, přičemž nebyly jasně vymezeny hranice těchto arabských provincií. Šaríf Mekky však předpokládal, že přislíb zahrnuje i Palestinu¹⁰⁷.

V Balfourově deklaraci z listopadu 1917 přislíbili Britové pomoc Židům zřídit jejich stát v Palestině. Je důležité uvést, že v této deklaraci nebyla palestinská populace označena jako národ či skupina, ale jen jako ne-židovská komunita¹⁰⁸. Je tedy zřejmé, že z hlediska britské národnostní politiky nebylo palestinským Arabům přiznáno právo na

---

¹⁰⁵ Suleiman, Camelia. Language and Identity in the Israel-Palestine conflict. 2011 s. 10

¹⁰⁶ Bazain Hatem, Commemoration: A collective narration of Palestine, s. 1

¹⁰⁷ Šlaim Avi. Izrael a Palestina: přehodnocení, revize, vyvracení. 2016 s. 33

¹⁰⁸ Suleiman, Camelia. Language and Identity in the Israel-Palestine conflict. 2011 s. 12

sebeurčení. V praxi to znamenalo, že „jeden národ zde sliboval jinému národu zemi třetího národa¹⁰⁹.

Sykes-Picotova dohoda znamenala dohodu mezi Británií a Francií o rozdělení sfér vlivu nad arabskými provinciemi Osmanské říše. Tato dohoda předurčila politické hranice mnoha blízkovýchodních států po skončení první světové války. Mandát nad Palestinou byl přisouzen Britům. Tento vývoj však odporoval jak dohodě s Husseinem, tak i Balfourově deklaraci. Britská správa byla zaměřena primárně na naplnění britských mocenských zájmů v dané oblasti.

V období britského mandátu se populace v Palestině zdvojnásobila. Tento nárůst zapříčinil jednak přirozený růst obyvatelstva a jednak také sionistická emigrace. Palestinský lid byl tvořen směsicí různých národností. Příchod Židů do země znamenal širší pracovní možnosti, a tak přicházeli dělníci z Alžírka, Libanonu i Sýrie¹¹⁰. Židovská agentura se sice snažila vykupovat od palestinských Arabů půdu za účelem zřízení židovského státu, ale do roku 1948 bylo v držení židovských obyvatel Palestiny jen 6% půdy mezi řekou Jordán a středomořským pobřežím¹¹¹. V době britského mandátu žily obě komunity (arabská i židovská) vedle sebe bez bližší spolupráce. Příčinou byla zřejmě skutečnost, že v meziválečném období posiloval arabský nacionalismus společný zájem bývalých osmanských teritorií na odstranění britské a francouzské nadvlády¹¹². Nicméně již v této době se zájmy jednotlivých arabských oblastí začaly odlišovat, což v důsledku vedlo k oslabení arabské jednoty.

Vážný dopad na budoucí vývoj v Palestině měla také skutečnost, že Británie vládla této oblasti přímo, tj. bez využití arabských institucí.

---

¹⁰⁹ Šlaim Avi. Izrael a Palestina: přehodnocení, revize, vyvracení. 2016 s. 34

¹¹⁰ Orlík Karel, Zápas o zemi zaslíbenou. 1991 s. 39

¹¹¹ Suleiman, Camelia. Language and Identity in the Israel-Palestine conflict. 2011 s. 13

¹¹² Breuilly John, The State and Nationalism, 1982, s. 245

Tímto bylo zabráněno arabské komunitě, aby se podílela na vládě. Naproti tomu však sionistické hnutí bylo dostatečně jednotné, aby vybudovalo své vlastní instituce; a nutno dodat, že Británie preferovala jednání s židovským a nikoliv arabským vedením¹¹³.

4. 2. Formování palestinské identity (1947-1967)

Sympatie vůči Židům po druhé světové válce vzrostly v důsledku utrpení, které prožili v nacistických koncentračních táborech. Antisemitismus v některých zemích nevymizel ani po skončení války¹¹⁴. V Evropě stále zůstávalo až 300 tisíc Židů, kteří byli označeni jako *Displaced persons*¹¹⁵. Řešením tohoto problému se začal zabývat tehdejší americký prezident H. Truman, kterého situace přeživších Židů šokovala. Svou roli sehrály i vnitropolitické zájmy v USA, kde se soupeřilo o získání židovských volebních hlasů. Zatímco Britové se snažili bránit přílivu židovských uprchlíků do Palestiny, navrhli Američané přemístění tisíců Židů právě do Palestiny. Poté, co skončil britský mandát nad Palestinou a tento mandát převzala OSN, naskytla se možnost tento plán realizovat.

V roce 1947 došlo k vyhlášení mandátu Spojených národů nad oblastí Palestiny. OSN posléze navrhla ve své rezoluci č. 181 rozdělení Palestiny na dva národní státy a ustavení Jeruzaléma jako mezinárodního území. Arabové však tento návrh odmítli. Návrh počítal s rozdělením Palestiny v poměru 45% území pro Araby a 55% pro

---

¹¹³ Suleiman, Camelia. Language and Identity in the Israel-Palestine conflict. 2011 s. 14

¹¹⁴ The Miracle of Israel. Dostupné z: <http://www.jewishhistory.org/the-miracle-of-israel/> Cit. 6.7.17

¹¹⁵ Malin, P. M.: "The Refugee: A Problem for International Organization", International Organization, Vol. 1, No. 3 (Sep. 1947), str. 446.

Židy. Tomuto návrhu Arabové oponovali tvrzením, že palestinských Arabů na tomto území žilo v této době 70% ku 30% Židů¹¹⁶.

Palestinské národní vědomí je v tomto období úzce spjato s děním na území Palestiny. Toto vědomí bylo ovlivňováno a formováno již během období tzv. britského mandátu nad Palestinou. Hlavním faktorem, který zanechal svou stopu v utváření palestinské identity během tohoto období, je bezpochyby prohraný souboj nově zformovaného palestinského národního hnutí s tehdejší největší imperiální velmocí, Británií a jejím chráněncem sionistickým hnutím¹¹⁷. Toto období skončilo pro palestinské národní hnutí vypuknutím násilných střetů, které vyvrcholily v prvním násilném konfliktu mezi arabskými státy a Izraelem v květnu 1948. Jak již bylo uvedeno výše v textu, vedl tento konflikt k úprku palestinského obyvatelstva z území Palestiny. V důsledku vypuknutí konfliktu v r. 1948 zabral Izrael celou polovinu území určeného OSN pro vznik palestinského státu; přes 750 tisíc Palestinců z tohoto území uprchlo¹¹⁸. Konflikt současně vedl ke vzniku tří od sebe oddělených území: Stát Izrael, Západní břeh Jordánu a pásmo Gazy¹¹⁹. Zůstavši obyvatelstvo (palestinští Arabové) ztratilo většinou převahu v Palestině a současně také schopnost ovládat toto území. Snad také proto je období let 1947-1949 nazýváno v palestinské historiografii jako al-Nakba (tj. katastrofa)¹²⁰.

Druhým důležitým obdobím je doba let 1948-1964. Toto období bývá často nazýváno jako „ztracené roky“, neboť právě tehdy arabské obyvatelstvo Palestiny jakoby zmizelo z politické mapy světa coby

---

¹¹⁶ Suleiman, Camelia. Language and Identity in the Israel-Palestine conflict. 2011 s. 14

¹¹⁷ Khalidí Rashid, Palestinian identity, 2010 s. 177

¹¹⁸ Beinín Joel, Stein Rebecca L., Histories and futures of a failed peace, 2006 s. 1

¹¹⁹ Stapelberg James, The Conceptualisation of the Israeli-Palestinian conflict. s. 3

¹²⁰ Khalidí Rashid, Palestinian identity, 2010 s. 178

nezávislý činitel a národ¹²¹. Tímto také vysvětluje Khalidi absenci palestinského národního hnutí před rokem 1967. Velká část tohoto hnutí byla zničena vyhnáním tehdejšího arabského obyvatelstva z Palestiny již v období od listopadu 1947 do května 1948¹²², a proto se na území Palestiny nemohlo projevat. Právě v tomto období, ještě před vypuknutím první arabsko-izraelské války, došlo ke ztrátě populační převahy Arabů ve městech Haifa a Jaffa¹²³. V kontextu těchto faktů je pak jasné, proč nedošlo k naplnění rezoluce OSN č. 181 z listopadu 1947, která navrhovala rozdělení Palestiny na arabský a židovský stát. Do uzavření příměří mezi Izraelem a arabskými státy v roce 1949 opustila polovina arabské populace Palestinu.

Současné názory se značně rozcházejí v tom, co představuje palestinská identita. Někteří zastávají názor, že palestinská identita je fragmentovaná coby výsledek fyzické fragmentace palestinského lidu, k níž došlo po roce 1948, ale tomuto oponují názory těch, kteří považují palestinskou identitu za komplexní¹²⁴. Také panují četné polemiky v otázce doby vzniku palestinské identity. Často je vznik palestinské národní identity spojován se šedesátými lety XX. století a výsledkem tzv. šestidenní války, jež je považována za jakýsi mezník v národním uvědomění palestinských Arabů. Jsou však tací, např. R. Khalidi, kteří zastávají opačný názor a ve svých dílech naopak dokazují, že palestinská identita byla formována dlouhodobými procesy již od počátku XX. století. Tyto polemiky naznačují, že otázka vzniku a formování palestinské identity je značně komplikovaná, a to i s ohledem na již zmíněnou fragmentaci palestinského obyvatelstva.

---

¹²¹ Khalidi Rashid, *Palestinian identity*, 2010 s. 178

¹²² Tamtéž

¹²³ Tato města patřila do roku 1948 mezi regiony s největší arabskou populací v Palestině a mezi nejdynamičtější centra arabského kulturního a ekonomického života. Khalidi Rashid, *Palestinian identity*, 2010 s. 178

¹²⁴ Suleiman, Camelia. *Language and Identity in the Israel-Palestine conflict*. 2011 s. 52

Ve státech, jako je Libanon či Jordánsko se usadily velmi početné komunity palestinských uprchlíků. Přítomnost takto významných minorit na cizím území ovlivnila politiku identit např. v Jordánsku. Identita totiž vzniká i procesem odlišování se a vymezení se proti jiné identitě. Takovýmto způsobem vznikla moderní jordánská národní identita, která se vyznačila vůči identitě palestinských uprchlíků (zejména po roce 1970)¹²⁵.

Mnozí také sdílejí názor, že stejným způsobem vymezení vznikla také moderní Aškenázsko-izraelská identita, která byla budována proti odlišné identitě Arabů¹²⁶. Tato nově vzniklá identita měla problém s přijetím již existujících identit např. arabských Židů či palestinských Židů. Proto byl započat proces tzv. de-arabizace, což lze také nazvat jako „aškenizace“, tj. asimilace Židů z arabských zemí do více homogenního židovského národa dle evropského vzoru¹²⁷. Vůči palestinským Arabům, kteří po roce 1948 zůstali žít v Izraeli, přetrvávala silná nedůvěra a bylo na ně nahlíženo jako na „pátou kolonu“. Problém představují zejména poněkud rozostřené hranice identity izraelských Arabů a arabských Židů. Jak poznamenává Suleiman, tak „první skupina není dost jednoznačně arabská, zatímco druhá skupina není zcela jednoznačně židovská“¹²⁸. Problém palestinských Arabů představuje hlavně fakt, že mají izraelské občanství.

Politika státu Izrael od svého založení v roce 1948 v otázce občanství a národních identit v podstatě osciluje mezi dvěma sionistickými trendy¹²⁹:

---

¹²⁵ Suleiman, Camelia. *Language and Identity in the Israel-Palestine conflict*. 2011 s. 52

¹²⁶ Tamtéž

¹²⁷ Tamtéž. s. 53

¹²⁸ Tamtéž

¹²⁹ Tamtéž. s. 54

- 1) Republikánský (liberální) – stát je schopen zahrnout arabskou populaci do budování státu.
- 2) Etno-nacionalistický – tj. stát je definován jako etnicky židovský
Po většinu doby existence státu Izrael byl praktikován republikánský trend. Druhý trend se začal prosazovat až v 80. letech XX. století. Toto lze také považovat za jisté vysvětlení toho, proč v současnosti existují mezi izraelskými Židy různé preference ohledně řešení izraelsko-palestinského sporu¹³⁰. Někteří volají po státě pro všechny své občany, jiní prosazují dvou-státní řešení a jiní usilují o odsun palestinské populace ze všech území historické Palestiny do sousedních arabských států.

4. 3. Uprchlíctví coby společný základ moderní palestinské identity

Po roce 1949 žila většina arabských Palestinců pod nadvládou cizího státu. Vůči příčinám masového uprchlívání panují na obou stranách odlišné přístupy. Zatímco arabští představitelé tvrdí, že exodus byl výsledkem předem promyšlené sionistické politiky, stoupenci Izraele tvrdí, že Palestinci nebyli vyhnáni, ale že ze země odešli z vlastní vůle¹³¹. Tvrzení izraelských přívrženců však jen zprošťuje Izrael jakékoliv odpovědnosti za vznik palestinské uprchlické otázky a nejen že potvrzuje odepření práva a návrat uprchlíků, ale také znemožňuje poskytnutí kompenzací za majetek, který v zemi zanechali. Ještě na počátku 21. století můžeme dojít k ohromujícímu počtu téměř

---

¹³⁰ Suleiman, Camelia. Language and Identity in the Israel-Palestine conflict. 2011 s. 54

¹³¹ Šlaim Avi, Izrael a Palestina: přehodnocení, revize, vyvracení. 2016 s. 82

6 milionů palestinských uprchlíků (90% celkové palestinské populace)¹³².

Největší část arabské populace Palestiny se ocitla pod vládou jordánského království, které ovládalo oblast Západního břehu Jordánu. Pouze Jordánsko plně integrovalo uprchlíky¹³³. Tato skupina Palestinců získala jordánské občanství. Přestože v Jordánsku tvořili Palestinci od r. 1949 většinu obyvatelstva, byla politická kontrola nad tímto státem mimo jejich dosah. Méně než 200 tisíc palestinských Arabů zůstalo na území, které bylo po roce 1949 začleněno do nového izraelského státu.¹³⁴ Tato část arabských Palestinců získala izraelské občanství. Nicméně až do poloviny 60. let jim bylo zakázáno projevovat jakékoliv známky palestinské identity. Další menšiny palestinských Arabů, které se utvořily v Sýrii, Libanonu, či v pásmu Gazy pod egyptskou správou, získaly na těchto územích status uprchlíků. Současně však bylo také těmto uprchlíkům bráněno ve vyjadřování jakékoliv vlastní identity či utváření vlastní politické organizace.

Palestinští obyvatelé uprchlických táborů trpěli ekonomickým a politickým útlakem a tak se snadno dokázali nadchnout pro návrat do svého „ztraceného ráje“¹³⁵. Není proto překvapující, že již v 50. letech XX. století se znovu začalo formovat nové palestinské národní hnutí. Postupně se z malých národních spolků a organizací začala formovat síť palestinských národních organizací se svou vlastní politickou agendou. Tyto zdánlivě nové národní organizace se svou nacionální ideologií však představovaly v myslích palestinských uprchlíků určitou kontinuitu s palestinských národním hnutím, jež se zrodilo v době

---

¹³² Mezi uprchlíky počítáme všechny Palestince žijící vně území historické Palestiny – 3,8 milionů, dále 1,7 registrovaných uprchlíků na Západním břehu a v pásmu Gazy a také 770 tisíc Palestinců vysídlených na území dnešního Izraele. Beinun, Stein. *The Struggle for Sovereignty*. 2006 s. 130

¹³³ Orlík Karel, *Zápas o zemi zaslíbenou*. 1991 s. 39

¹³⁴ Khalidi Rashid, *Palestinian identity*, 2010 s. 179

¹³⁵ Jamal Amal, *The Palestinian National Movement*, 2005 s. 17

britského mandátu¹³⁶. Jednalo se však o malé skupiny a organizace, které byly spíše součástí skrytého podzemního hnutí, jehož působení bylo skryto většinou veřejnosti. Také z tohoto důvodu, jak poznamenává Khalidí, vznikl dojem, že palestinské národní hnutí se poprvé objevilo až v průběhu 60. let XX. století.

Za příčinu toho, proč palestinské národní hnutí stálo po celá desetiletí v pozadí, může být považován i tehdejší vliv pan-arabismu, který se zejména v 50. a 60. letech projevoval velmi silně. Vzestup pan-arabismu koreluje s nástupem egyptského prezidenta Násira k moci. Tento ideový proud rezonoval zejména mezi Araby, kteří trpěli frustrací z nemožnosti svrhnout cizí nadvládu a docílit úplné nezávislosti a skutečného ekonomického rozvoje.

Pro Palestince byla idea pan-arabismu velmi atraktivní. Jednak skrze pan-arabismus mohli palestinští Arabové nalézt potřebnou podporu proti izraelskému nepříteli, jednak coby cizí uprchlíci mohli dosáhnout lepšího zacházení v zemích svého pobytu¹³⁷. Mnoho zejména mladých palestinských Arabů se proto připojilo k pan-arabským organizacím, jelikož skrze pan-arabskou mobilizaci mělo být usnadněno osvobození Palestiny od izraelské nadvlády. Ačkoliv se tedy palestinští Arabové vnímali mimo jiné coby Arabové, z vývoje palestinského národního hnutí je zřejmé, že návrat do Palestiny byl po celou dobu jejich ústředním zájmem. Toto je zjevné již z příkladu vývoje tzv. Hnutí arabských nacionalistů¹³⁸. Nicméně atraktivita pan-arabismu značně poklesla poté, co došlo k drtivé porážce arabských států izraelskou armádou v roce 1967. Poslední zbytky palestinského území, které do té

---

¹³⁶ Khalidí Rashid, *Palestinian identity*, 2010 s. 180

¹³⁷ Khalidí Rashid, *Palestinian identity*, 2010 s. 182

¹³⁸ V řadách Hnutí arabských nacionalistů působila řada Arabů z různých arabských států, avšak vedení této organizace bylo téměř výhradně palestinské. Není proto překvapující, že v roce 1967 se tato organizace přeměnila na jeden z hlavních palestinských politických útvarů – Lidovou frontu za osvobození Palestiny.

doby zůstávalo pod kontrolou Arabů (Západní břeh, pásmo Gazy), bylo okupováno Izraelem. Porážku arabských armád následoval další exodus palestinského obyvatelstva do okolních států.

S úpadkem pan-arabského hnutí a jeho organizací došlo naopak ke vzestupu organizací, které vyznávaly palestinskou svébytnost. Proto tedy od roku 1967 získal Fatah dominantní vliv nad palestinskou politikou, kterou si podržel dodnes.

Totéž ovšem nelze tvrdit o západním světě, v němž stále přetrvávalo pojetí arabského světa z hlediska pan-arabské ideje. Na vině byla celá řada příčin: neschopnost Evropanů chápat mnohvrstvou identitu blízkovýchodního obyvatelstva, odmítavý postoj evropských politických elit vůči arabskému nacionalismu (zejména Násirovu)¹³⁹. Z druhé strany mnozí považovali pan-arabismus jako vhodný způsob řešení palestinsko-izraelského sporu. Z hlediska této ideje by totiž došlo ke splynutí palestinských Arabů s ostatní arabskou populací v jednom sjednoceném arabském státě, čímž by vlastně izraelský nárok na získaná palestinská území zůstal nezpochybnitelný¹⁴⁰. Zmizel by totiž nejlegitimnější žadatel palestinského území.

Rovněž tvrzení, že žádný palestinský národ neexistuje má celou řadu příčin. Tato tvrzení však někteří teoretici dokáží přesvědčivě vyvrátit. Například E. Gellner zastává názor, že v případě dnešních Palestinců se zdá, že jazyk, kultura a společné utrpení, ale nikoliv náboženství, vyvolaly vznik nového národa¹⁴¹.

Rovněž existuje kritika některých západních institucí v oblasti mezinárodních vztahů, která upozorňuje na tendenci stavět význam a legitimitu na diskursivních dichotomiích, které vymezují obecné

---

¹³⁹ Khalidí Rashid, *Palestinian identity*, 2010 s. 184

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 185

¹⁴¹ Gellner Ernest, *Národy a nacionalismus*, 1993 s. 84

chápaní správného, legitimního, přirozeného a žádoucího v protikladu k nežádoucímu, iracionálnímu, nerozvinutému, selhávajícímu či barbarskému¹⁴². V praxi často pak dochází k tomu, že role toho nerozvinutého je přisouzena lidem žijícím v postkonfliktních společnostech. Dějiny palestinských Arabů jsou ve své podstatě přehlídkou proher a selhání, což zajisté mělo neblahý dopad jak na samotné palestinské Araby tak i na postoje představitelů cizích vlád vůči palestinské otázce. Již před první světovou válkou se palestiniští Arabové neúspěšně pokoušeli přitáhnout pozornost vůdců Osmanské říše ke svým obavám ze Sionistického hnutí.

Situace se nezměnila ani po první světové válce, kdy se Palestina stala britským mandatorním územím. Před rokem 1914 měli Palestinci své zvolené zástupce v parlamentu v Istanbulu, kde mohli aktivně, ačkoliv neúspěšně, prosazovat své záležitosti. Za existence britského mandátu nad Palestinou bylo tamnímu obyvatelstvu zabráněno, aby na tomto území vznikly zvolené reprezentativní orgány, které by odrážely vůli arabského většinového obyvatelstva. V jiných arabských státech, např. Iráku, Jordánsku či Sýrii však reprezentativní vlády a orgány existovaly.

Neúspěch získat od Britů ústupky spolu s dalšími neúspěchy v otázkách organizování palestinské společnosti, překonání vnitřního rozdělení a zastavení prodeje půdy stoupencům sionistického hnutí jen posilovalo zdání, že žádný palestinský národ vlastně neexistuje. Celou řadu těchto neúspěchů završilo nevydařené arabské povstání v letech 1936-39. V důsledku četných stávek, bojkotů a britských represí došlo k vážným škodám na palestinském hospodářství. Neblahý vývoj situace palestinských Arabů ještě umocnil holocaust.

---

¹⁴² Dopita Tomáš, Výzkum mezinárodních mírových iniciativ: Ke kritickému konstruktivismu? s. 82

Ve 30. letech XX. století se rovněž projevila vnitřní rozkol mezi palestinskými elitami, čehož dokázali obratně využívat Britové. Palestinci, se svým rozděleným vedením, silně omezenými finančními zdroji, bez centrálně organizované armády a bez spolehlivých spojenců stáli proti Sionistickému hnutí a židovské společnosti v Palestině, která byla sice malá, ale byla politicky sjednocená, měla již centralizované instituce a výborné vedení¹⁴³.

4. 4. Vznik a vývoj palestinské identity - shrnutí

Palestinci v minulosti čelili mnohým překážkám, které měly zabránit vzniku svébytného palestinského národa. Existence palestinské národní identity byla roky ignorována a dokonce popírána. I přes tyto překážky to byly právě zmíněné překážky, prohry a neúspěchy, které výrazně napomohly vzniku palestinské identity. Khalidi v tomto ohledu popisuje vznik palestinské identity jako jednotné identity, která vznikla v průběhu několika etap. Prvním stupněm tohoto vývoje byla doba před první světovou válkou, kdy zárodky palestinské identity byly sdíleny jen úzkou skupinou vzdělané elity žijící ve městech¹⁴⁴. Jednalo se např. o učitele, kněží, vládní úředníky či obchodníky. Většina palestinského obyvatelstva byla však nevzdělaná, negramotná a žijící na venkově. V tomto období se nová palestinská identita také střetávala s ještě silným proudem arabismu a také osmanismu. Nebylo tedy ještě možné zcela zřetelně rozeznat vyhraněné palestinské národní hnutí. Navíc zde existovaly stále ještě také další silné vazby náboženského a rodinného charakteru.

---

¹⁴³ Khalidi Rashid, *Palestinian identity*, 2010 s. 190

¹⁴⁴ Tamtéž. s. 193

Druhou fází vzniku palestinské identity lze zasadit do období po konci první světové války. Společně sdílený šok z tohoto konfliktu vedl k většímu rozšíření palestinské identity na celou jednu politickou třídu¹⁴⁵. Pocit společně sdíleného osudu byl posílen nutností vyrovnávat se s řadou poválečných otřesů, kterým čelili tehdejší obyvatelé Palestiny. Pro mnohé tím vznikl počátek společné identity. Zkušenost řady neúspěchů v éře britského mandátu jen dále posílila pocit sdíleného osudu a tím i identity. Tato nová identita vznikala na bázi pocitu „těch druhých“¹⁴⁶. Obecný pocit ohrožení dále zvýšil počet těch Palestinců, kteří vnímali vývoj událostí coby sdílený společný osud. Svou roli v rozšíření nové identity také sehrála zvyšující se vzdělanost mezi palestinským obyvatelstvem a také tisk. Stále však přetrvávaly rozdíly ve vědomí a vzdělání Palestinců. Také přetrvávala propast mezi Palestinci z hlediska městské a vesnické populace či mezi bohatými a chudými nebo gramotnými a negramotnými¹⁴⁷.

V poslední třetí etapě vzniku palestinské identity hrály důležitou roli události roku 1948. Prohraný konflikt Arabů a Izraelců vedl ke zrušení a vymazání do té doby přetrvávajících rozdílů a propastí mezi Palestinci¹⁴⁸. Státisíce Palestinců se ocitlo v uprchlických táborech bez ohledu na své vzdělání, majetek či původ. Nová generace Palestinských dětí, které začaly vyrůstat jako uprchlíci, získala shodné vzdělání. Došlo tak k nárůstu vzdělanosti v rámci celé jedné nové generace. Společně sdílené trauma uprchlictví a prohry znovu posílilo pocit sdíleného osudu. Jak uvádí Khalidi, tak i přes rozptýlení a fragmentaci palestinské populace na území několika států, to co Palestinci nyní

---

¹⁴⁵ Khalidi Rashid, *Palestinian identity*, 2010 s. 193

¹⁴⁶ Tamtéž

¹⁴⁷ Tamtéž

¹⁴⁸ Tamtéž

sdíleli, bylo mnohem silnější než to, co je rozdělovalo¹⁴⁹. Zkušenost uprchlictví, bezcitné jednání izraelských úřadů a sdílené trauma roku 1948 stmelilo společnou identitu Palestinců.

Palestinská identita se v mnohém podobá jiným národním identitám moderních arabských národů. Jedná se o poměrně nově vzniklou národní identitu, ale současně lze vystopovat některé prvky této identity hluboko do minulosti. Jedná se zejména o prvky náboženské, či vztahující se k jiným národním narrativům, přičemž všechny tyto prvky byly přetvořeny, aby odpovídaly novému narrativu identity¹⁵⁰. Zároveň je však palestinská identita odlišná od většiny moderních národních identit. Palestinci nikdy neměli vlastní národní stát, který by prosazoval jejich zájmy.

Existují jiné národy, které sdílejí podobný osud, např. Kurdové, Arméni či Židé před r. 1948. Nicméně v případě Palestinců byly opakované prohry v souboji s mocnějšími protivníky začleněny do národního narrativu jako triumf¹⁵¹. Palestinské neúspěchy tak byly přetvořeny do úspěchu v podobě vytrvalosti navzdory všemu. Takováto verze národního narrativu však zároveň zbavuje Palestince odpovědnosti za svůj vlastní osud¹⁵². Z tohoto hlediska se totiž může jevit, že Arabové v Palestině čelili příliš mocným protivníkům a době, které neposkytovala prakticky žádnou šanci bránit Židům přeživším holocaust založit svůj vlastní stát.

Tato verze národního narrativu začala vznikat již v době britského mandátu. K jejímu výraznějšímu prosazení však přispěly hlavně organizace národního hnutí vzniklé v polovině 60. let XX. století, např.

---

¹⁴⁹ Všichni ztratili svůj majetek, nikdo z nich nebyl pánem svého osudu, všichni byli vydáni napospas cizím a často nepřátelským úřadům. Tamtéž

¹⁵⁰ Khalidí Rashid, *Palestinian identity*, 2010 s. 194

¹⁵¹ Tamtéž

¹⁵² Tamtéž, s. 195

OOP¹⁵³. Tyto organizace začaly využívat tento narrativ triumfu jako nástroj mobilizace palestinského obyvatelstva. Podobným způsobem se začalo zacházet s jednotlivými událostmi reformujícími palestinský národní narrativ. Khalidi zde uvádí jako příklad arabské povstání v letech 1936-1939, které bylo potlačeno. Prostřednictvím této události bývá zdůrazňováno hrdinství, úspěch ve sjednocení Palestinců, ale také fakt, že selhalo díky zradě ze strany arabských států a palestinských vůdců, kteří podporovali Brity¹⁵⁴. Zapomíná se však často na hrozivě ztráty, které utrpěli Palestinci během revolty, a také na zhodnocení skutečných šancí této revolty na úspěch. Často také chybí snaha o retrospektivní hodnocení, tj. co se mohlo učinit jinak a lépe¹⁵⁵. Často se také nezmiňuje chabé politické vedení a organizace, chaos na palestinské straně a i další okolnosti, které dohromady přispěly k dlouhodobému neúspěchu Palestinců. Jak konstatuje Khalidi, došlo v podstatě k přepsání palestinských dějin, aby národní narrativ lépe vyhovoval době 60. let, kdy palestinské národní hnutí převzalo vedení a začalo vést ozbrojený boj¹⁵⁶.

Podobný případ reinterpretace národního narrativu můžeme nalézt v případě událostí tzv. černého září. V Jordánsku se po roce 1948 usadila početná komunita palestinských uprchlíků. Později po vzniku OOP sloužilo Jordánsko coby hlavní sídlo této organizace. Poté, co se OOP zradikalizovala a provedla několik únosů jordánských letadel, byla tato organizace z Jordánska vyhnána. Také zde byla zdůrazňována těžká vojenská převaha, které OOP prostě nemohla čelit, ale už se nikde nezmiňovaly politické chyby Palestinců, které vedly ke ztrátě veřejné podpory OOP v Jordánsku.

---

¹⁵³ Khalidi Rashid, *Palestinian identity*, 2010 s. 195

¹⁵⁴ Tamtéž. s. 196

¹⁵⁵ Tamtéž

¹⁵⁶ Tamtéž

Na počátku 80. let XX. století se začal národní narrativ Palestinců proměňovat. Změna spočívala zejména v otázkách týkající se toho, proč nebylo možné dosáhnout skutečných vítězství¹⁵⁷. Do tohoto období také spadá vzestup deziluze z vedení OOP a to hlavně v diaspoře. Na pozadí těchto okolností došlo ke spontánnímu lidovému povstání Palestinců v prosinci 1987, tzv. intifádě. Centrum palestinské politiky se v důsledku těchto událostí přesunulo z diaspory na palestinské území. Poté, co se podařilo OOP zlepšit a stabilizovat své vztahy s Jordánskem, a poté co intifáda ukázala aktivní rezistenci proti izraelské okupaci palestinských území (Západní břeh a pásma Gazy), dosáhli Palestinci toho, že se palestinská delegace mohla účastnit Madridské mírové konference v říjnu 1991. Poprvé v historii seděla palestinská delegace u vyjednávání spolu s delegací Izraele. Tuto událost již lze považovat za důkaz existence palestinské národní identity.

5. Šestidenní válka – bod zlomu

V roce 1967 došlo k tzv. šestidenní válce, z níž Izrael vyšel vítězně, a stal se tak regionální vojenskou velmocí. Pod izraelskou kontrolu se dostala oblast historické Palestiny, Golanské výšiny, poloostrov Sinai. Izrael nyní okupoval západní břeh Jordánu, do té doby území Jordánska, pásma Gazy a Sinai patřící dříve Egyptu, a Golanské výšiny dříve území Sýrie. Výsledek tohoto konfliktu způsobil šok pro Araby na celém světě a ovlivnil další vývoj arabského nacionalismu. V tomto smyslu také válka v červnu 1967 započala novou éru palestinského nacionalismu, v níž nová palestinská elita poprvé od r. 1948 začala

---

¹⁵⁷ Khalidi Rashid, *Palestinian identity*, 2010 s. 200

systematicky přebírat iniciativu od arabských států a organizovat palestinský lid coby hlavní sílu boje za osvobození¹⁵⁸.

Z hlediska arabských států se vyprovokování šestidenní války s Izraelem může považovat za projev pan-arabských idejí. Můžeme zde vzpomenout na projev egyptského prezidenta Nássira z května 1967: „Naším základním cílem je zničit Izrael... Vím co máme v Egyptě a co má Sýrie.... Vím, že další státy – Irák na příklad poslal své vojsko do Sýrie; Alžírsko pošle vojsko; Kuvajt pošle vojsko.... Toto je arabská síla“¹⁵⁹. Nicméně spolu s porážkou arabských armád došlo také rychlému opuštění pan-arabských idejí.

Šestidenní válka byla zahájena 5. června 1967. Již následující den bylo zničeny egyptské vzdušné síly. Dále 7. června byl dobyt východní Jeruzalém a o dva dny později 9. června již uznal Egypt svou porážku. Následně byl vydán rozkaz k útoku na syrské jednotky. Toto rozhodnutí lze označit za moment, kterým došlo k redefinování této války: z defenzivní operace se stala ofenzivní válka za znovuzískání půdy izraelských praotců¹⁶⁰. Zisk území byl od této chvíle obhajován pomocí odkazu na biblické právo Židů na tato místa. Když izraelské jednotky vstoupily do východního Jeruzaléma, prohlásil Moše Dayan: „Vrátili jsme se ke všemu co je v naší zemi svaté. Vrátili jsme se a už nikdy od tohoto místa nebudeme odděleni“¹⁶¹. Tato válka transformovala identitu státu Izrael a stvořila „nový sionismus“, který se domáhal naplnění původních sionistických cílů než vytvoření nových¹⁶².

---

¹⁵⁸ Jamal Amal, *The Palestinian National Movement*. 2005 s. 15

¹⁵⁹ Avishai, Bernard. *The Tragedy of Zionism, A New Zionism for Greater Israel*, 1985 s. 238

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 244

¹⁶¹ Tamtéž, s. 245

¹⁶² Biale David, *Power and Powerlessness in Jewish history*, 1987 s. 156

Izraelská vláda původně přišla s plánem, který zahrnoval navrácení okupovaných území zpět arabským státům. Podmínky dohody však nebyly pro druhou stranu přijatelné. A tak pouhé dva týdny po skončení války, izraelská vláda, odrážející veřejný konsensus, oznámila, že byl anektován celý Jeruzalém; v průběhu dalších šesti měsíců se všeobecně prosadil názor, že Golanské výšiny jsou neoddělitelnou součástí Galileje, a že převážnou část Západního břehu nelze opustit¹⁶³. Je zřejmé, že válka v roce 1967 napomohla prosadit některé ideje, které se pomalu ale jistě formovaly a vyvíjely „v přestrojení za Sionismus po celou jednu generaci jak mládeže, tak i nových přistěhovalců, ale i mezi vojenskými činiteli nespokojenými s idejemi socialistického sionismu“¹⁶⁴. Přitom je nutno dodat, že se nejednalo o připravený plán na získání těchto území. Vývoj v Izraeli po roce 1967 lze přisuzovat deziluzi a vyprázdnění socialismu, což položilo základy pro vzestup militantního náboženského nacionalismu¹⁶⁵.

Po vítězství Izraele nastala euforie nejen v samotném Izraeli, ale i na Západě, a také v zemích sovětského bloku (Izrael porazil sovětské klienty). Také Židé z diaspory demonstrovali svou solidaritu s Izraelem, což nečinili v éře socialistického sionismu, např. 50 tisíc dobrovolníků z USA a Kanady zamířilo do Izraele v létě 1967, aby tam pracovali v sadech¹⁶⁶. Šestidenní válka byla také první národní událostí, ve které vojáci ze Sefardské komunity vynikli ve větších počtech. Mnoho izraelských Židů, zejména mládež znající jen život mezi znepřátelenými arabskými státy, nyní mohla svobodně cestovat do měst jako Jericho, Hebron, Sinai, Betlém, Gaza. V průběhu další několika let po roce 1967 se tyto nové sionistické ideály ještě více prosadily.

---

¹⁶³ Avishai, Bernard. *The Tragedy of Zionism, A New Zionism for Greater Israel*, 1985 s. 236

¹⁶⁴ Tamtéž

¹⁶⁵ Rubinstein Ammon, *The Zionist Dream Revisited*, 1984 s. 97

¹⁶⁶ Avishai, Bernard. *The Tragedy of Zionism, A New Zionism for Greater Israel*, 1985 s. 250

V souvislosti s okupací nových území se izraelský stát začal potýkat s demografickým problémem. Izrael se vítězstvím v šestidenní válce ustavil jako regionální super-velmoc Blízkého východu, ale obsazením egyptské, jordánské a syrské půdy byla zahrnuta velká arabská populace pod izraelskou kontrolu¹⁶⁷. Nyní bylo arabské obyvatelstvo v početní převaze nad židovskými občany Izraele. Tyto úvahy však vedly k ještě většímu posílení přesvědčení, že židovský stát bez Arabů je základním cílem sionismu, a že hlavním problémem okupace je to, že ještě více Arabů se může vmísit mezi Židy¹⁶⁸. Tím také došlo k prohloubení odcizení izraelských občanů arabského původu. Současně se ještě více prohloubil konflikt z době před šestidenní válkou mezi ryze židovským a demokratickým charakterem izraelského státu¹⁶⁹.

V této souvislosti kontrastuje se soudobou euforií postoj jednoho ze zakladatelů státu Ben Guriona k otázce výsledku šestidenní války. Pro Ben Guriona nebylo budování státu spojeno se zabráním území biblického Izraele, kde nyní žil 1 milion Arabů. Pokud měl Izrael zůstat demokratickým státem, jak se měl vypořádat s vládou nad takovým počtem arabských občanů?¹⁷⁰ Ben Gurionovy expanzionistické plány nebyly nikdy spojeny s jeho sionismem. Ohledně Západního břehu a Gazy trval Ben Gurion na tom, aby tato území byla pouze prostředkem pro vyjednávání, nikoliv zahrnuty do integrálního území židovského státu¹⁷¹. Bývalý ministerský předseda Ben Gurion byl představitelem generace socialistických otců, kteří rebelovali proti židovské tradici, jíž znali. Naproti tomu však jejich synové byli po celé dvě dekády socialistického sionismu vychováni skrze sekulární vzdělání, což

---

¹⁶⁷ Makinde Adeyinka, *The Six Day war*. s. 3

¹⁶⁸ Avishai, Bernard. *The Tragedy of Zionism, A New Zionism for Greater Israel*, 1985 s. 254

¹⁶⁹ Biale David, *Power and Powerlessness in Jewish history*, 1987 s. 158

¹⁷⁰ Avishai, Bernard. *The Tragedy of Zionism, A New Zionism for Greater Israel*, 1985 s. 254

¹⁷¹ Tamtéž, s. 255

vedlo k obavám starší generace, že dojde k zapomenutí znalosti judaismu spolu s odchodem starších generací¹⁷². Mnozí tak začali pátrat a objevovat židovské kořeny svých předků. Výsledek šestidenní války pak jen naplno odhalil a přiživil proces probíhající již od 50. let XX. století, kdy i tehdy vládnoucí Strana práce ustupovala z nejrůznějších důvodů požadavkům náboženských hnutí¹⁷³.

Otázka návratu okupovaných území však byla komplikovaná i pro samotné arabské státy. Jordánsko se pokoušelo vyjednat návrat Jeruzaléma a Golanských výšin, ale nesetkalo se s podporou ostatních arabských států. OOP odmítala návrat toho, co stále považovali za Palestinu zpět pod jordánskou kontrolu. Arabské státy byly tímto debaklem poníženy. Přesto lze tvrdit, že ani po šestidenní válce neoslabily rozpory mezi arabskými státy. Rozpory se projevily např. v otázce přijetí Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 242. Zatímco Jordánsko tuto Rezoluci přijalo, tak Sýrie, Irák či OOP ji odmítly. Prioritním v arabské politice se nyní stal požadavek vyklizení okupovaných území, zatímco otázka osvobození Palestiny byla odsunuta na druhé místo¹⁷⁴. Proto 1. září oznámili vůdci arabských států svou odmítavou rezoluci, která se začala nazývat jako „politika tří ne z Chartúmu“ – ne míru, ne uznání, ne vyjednávání. Ponížení arabských armád dodalo nový náboj OOP a zejména její odnoži Fatahu a to hned ve dvou oblastech. Jednak tento debakl vedl ke konci Nássirova pan-Arabismu, jednak sjednocení Palestinců pod izraelskou nadvládou vlastně usnadnilo Fatahu pronikání mezi palestinskou

---

¹⁷² Rubinstein Ammon, *The Zionist Dream Revisited*, s. 96

¹⁷³ Much, Pfeifer, *Svár bratří v domě izraelském*, 2000 s. 100

¹⁷⁴ Ternier Erich, *Dějiny státu Izrael*, 1991 s. 159

společnost¹⁷⁵. Namísto jednoty, po které volal Násir, se vztahy mezi arabskými státy začaly opět řídit politikou nacionalismu.

Také OSN se pokoušela nalézt řešení vzniklé situace. Vznikla tak již zmíněná Rezoluce Rady bezpečnosti OSN s číslem jednacím 242, která byla současně jediným dohodnutým dokumentem OSN o urovnání konfliktu na Blízkém východě. Proto také reprezentovala tolik slibných výhledů pro budoucí řešení¹⁷⁶. Zde je ovšem nutno zmínit kritiku přijímání západních rezolucí. Prostřednictvím těchto rezolucí dochází k posilování existující struktury světového řádu i diskriminující mikropraktiky moci¹⁷⁷. Toto pramení z bezvýhradného přijímání západního způsobu státnosti, demokracie, neoliberální ekonomiky a občanské společnosti coby ideálu pro spravování společnosti, a to i té postkonfliktní¹⁷⁸.

Brzy po šestidenní válce se mezi Palestinci objevila idea vybudování vlastního palestinského státu na okupovaných území. Tato idea se tedy rozvíjela pozvolna. OOP v této souvislosti kladla důraz na tři požadavky: právo návratu, právo na sebeurčení a právo na nezávislý stát¹⁷⁹. Co se týče samotných obyvatel okupovaných území po šestidenní válce, tak i pro obyvatele těchto území platilo, že až do roku 1967 se nepovažovali za Palestince. Ačkoliv byl Západní břeh pod správou Jordánska, nepovažovali se tamní obyvatelé ani za Jordánce ani za Palestince¹⁸⁰. Svou vlastní identitu vnímali jako lidé ze Západního břehu. Vztah vůči Palestině se stal základem pro identitu uprchlíků. Toto platí i pro obyvatele Gazy, kteří si stejně jako obyvatelé Západního břehu, dokázali až do roku 1967 vybudovat svou vlastní

---

¹⁷⁵ Kimmerling, Migdal, *The Palestinian People*, 2003 s. 252

¹⁷⁶ Terner Erich, *Dějiny státu Izrael*, 1991 s. 158

¹⁷⁷ Dopita Tomáš, *Výzkum mezinárodních iniciativ*. s. 82

¹⁷⁸ Tamtéž

¹⁷⁹ Kimmerling, Migdal, *The Palestinian People*, 2003 s. 256

¹⁸⁰ Tamtéž. s. 276

subkulturu. Teprve až v důsledku šestidenní války začalo docházet k propojování palestinské kultury s kulturou Gazy a Západního břehu.

6. Sedmdesátá léta – dopad izraelské politiky na Palestince

Na přelomu 60. a 70. let ještě panoval v Izraeli ekonomický boom. Izraelští politici v čele s premiérkou G. Meir se hlásili stále k socialistickým ideálům, např. ke snižování sociálních rozdílů v izraelské společnosti. Od roku 1968 byl zahájen rozsáhlý program industrializace a rozvoje izraelské ekonomiky, která prosperovala hlavně díky zahraničnímu kapitálu. Avšak namísto založení efektivní smíšené ekonomiky, v jejíž rozvoj doufal Ben Gurion, vznikl oligarchický systém osob s kontakty jak ve veřejném tak i soukromém sektoru¹⁸¹. Pod maskou tradičního dělnického hnutí tak vznikla izraelská buržoazie. Namísto zmenšení sociálních rozdílů tak došlo k ještě většímu růstu propasti mezi některými vrstvami.

Dalším konfliktem, jenž ovlivnil vývoj izraelsko-palestinské otázky, byla válka Sýrie a Egypta proti Izraeli v roce 1973. Tzv. Jomkippurská válka znamenala definitivní konec socialistického sionismu. Tato válka předcházela volbám do izraelského parlamentu, které se konaly v prosinci 1973. V těchto volbách se poprvé prosadila pravicová strana Likud, kterou založil hrdina šestidenní války a Jomkippurské války Ariel Šaron. Poté, co v dubnu 1974 rezignovala G. Meirová, nastoupil na post premiéra J. Rabin, který pokračoval v daném kurzu. Rabin učinil je málo pro to, aby odstranil židovské osady ze Západního břehu. Raději než aby činil teritoriální ústupky výměnou za mírové smlouvy,

---

¹⁸¹ Avishai, Bernard. The Tragedy of Zionism, A New Zionism for Greater Israel, 1985 s. 261

spolupracoval s Národní náboženskou stranou jako koaličním partnerem¹⁸².

Z arabského hlediska bylo smyslem Jomkippurské války dobýt zpět ztracená území z války v roce 1967¹⁸³. Ačkoliv po šestidenní válce došlo k citelnému oslabení pan-arabských idejí, stále zde existovalo několik zájmů, které arabské státy spojovaly. Jednalo se zejména o otázku ropných zájmů, nepřátelství vůči Izraeli a v neposlední řadě palestinská otázka a nátlak ze strany Palestinců rozdrobených v různých koutech arabského světa¹⁸⁴. Z hlediska izraelsko-palestinského vztahu měla tato válka významný dopad na další vývoj vztahů těchto dvou stran. Výsledkem mírového procesu byl podpis smlouvy z Camp Davidu z roku 1979. Tato smlouva definitivně oddělila palestinskou otázku od izraelského mírového procesu se svými sousedy.

V květnu 1977 poprvé v izraelských dějinách zvítězila ve volbách pravicová strana Likud. V této době již plně fungoval systém stvořený dělnickou stranou. Jednalo se o zmrzačený, nekompetentní, vysoce inflační kapitalismus, který byl velmi tvrdý vůči dělníkům a střední třídě, tedy lidem, kteří kdysi tvořili hlavní základnu dělnického hnutí v Izraeli¹⁸⁵. Nicméně vítězství Likudu znamenalo hlavně triumf revizionistického sionismu po půl století trpkých bojů proti hlavnímu proudu labouristického sionismu¹⁸⁶. Straně Likud se tak v roce 1977 podařilo konsolidovat podporu mládeže, nových imigrantů z východní

---

¹⁸² Avishai, Bernard. *The Tragedy of Zionism, A New Zionism for Greater Israel*, 1985, s. 268

¹⁸³ Suleiman, Camelia. *Language and Identity in the Israel-Palestine conflict*. 2011 s. 19

¹⁸⁴ Breuilly John, *The State and Nationalism*, 1982 s. 248

¹⁸⁵ Avishai, Bernard. *The Tragedy of Zionism, A New Zionism for Greater Israel*, 1985 s. 269

¹⁸⁶ Zakladatelem tzv. revizionistického sionismu byl Ze'ev Žabotinský, jenž obhajoval vznik židovského státu a obou březích řeky Jordán, věřil, že usmíření s Araby je předem odsouzeno k nezdaru. Jeho verze sionismu se již nespokojovala s rozdělením Palestiny na dva státy, ale požadovala židovský stát na území celého Žrec Jisra'el, Země izraelské. Žabotinského následovníci dále obhajovali ozbrojený boj coby prostředek k získání nezávislosti. Šlaim Avi, *Izrael a Palestina: přehodnocení, revize, vyvracení*. 2016 s. 242

Evropy (SSSR) mající odpor vůči socialistickým vzorům a občanů s nižším vzděláním. Nová forma nacionalismu reprezentovaná M. Beginem byla mnohem cíleněji a explicitněji propojená s židovskou historií než sionismus T. Herzla a socialistických průkopníků¹⁸⁷. Návrat k židovským tradicím se pak odrážel v tzv. mesianistickém sionismu, který prosazovali militantní náboženští nacionalisté prosazující zabírání půdy, okupaci palestinských území.

Po nástupu strany Likud k moci se izraelská politika stala více etno-nacionální. A. Wimmer předkládá dvě varianty, jak se moderní stát může zaměřit na prosazování pouze jedné konkrétní etno-nacionální skupiny: „V první variantě státní elity jednají ve jménu tzv. národní většiny; ve druhé variantě skryté mechanismy etnického klientelismu pomohou stvořit etnické rozdělení státu“¹⁸⁸. Zatímco první varianta mohla být typická pro Izrael do roku 1967, tak druhý uvedený mechanismus můžeme identifikovat v izraelské politice a ekonomice zejména od 70. let XX. století. Je tedy zcela zřejmé, že klíčovou roli v této otázce sehrál výsledek šestidenní války, která vedla k izraelské okupaci území s 1 milionem Arabů, čímž se významně proměnil podíl Židů a Arabů žijících pod kontrolou izraelského státu.

V průběhu 70. let se Palestinci začali ve větší míře potýkat s problémy osadnictví v pásnu Gazy a na Západním břehu Jordánu. Zatímco židovské obyvatelstvo bylo povzbuzováno k zabírání okupovaných teritorií, byla tato teritoria anexována nelegálně, čímž se Izrael vyhnul odpovědnosti za tamní obyvatele¹⁸⁹. Tímto postupem se jen prohloubilo etnocentrické vědomí izraelských Židů. Tento směr izraelské politiky po nástupu strany Likud také souvisel s prosazením

---

¹⁸⁷ Biale David, *Power and Powerlessness in Jewish history*, 1987 s. 165

¹⁸⁸ Wimmer Andreas, *Nationalist Exclusion and Ethnic Conflict*, 2002, s. 95

¹⁸⁹ Sand Shlomo, *Jak byl vynalezen židovský národ*, 2009 s. 292

revizionistického sionismu a jeho čelního představitele, tehdejšího ministerského předsedy Begin¹⁹⁰. Právě Begin patřil již v době před vznikem Izraele mezi stoupence radikálního boje za vznik Izraele. Věřil, že jediný způsob, jakým mohli Židé mít svůj stát, bylo vybojovat si ho¹⁹¹. Osadníci velmi aktivně lobovali za začlenění Západního břehu a Gazy do území Izraele, ovšem bez arabských obyvatel, a současně prosazovali redefinování izraelské identity, aby se začlenění těchto území mohlo legitimizovat¹⁹². Tyto snahy by v praxi znamenaly značné omezení práv arabského obyvatelstva na těchto územích. Po nástupu strany Likud stáli Palestinci tváří v tvář politické hrozbě. Tato hrozba sama o sobě nepramenila z vojenské okupace, ale především z ekonomické síly a postupně se měnících zákonů, dále z neustále rostoucí židovské přítomnosti (zejména na Západním břehu), a v neposlední řadě z posunu izraelského veřejného mínění v otázce konečného uspořádání teritoriální otázky¹⁹³. Okupace palestinských území tak jen prohlubovala vzájemnou démonizaci.

Skrze 70. léta také panoval aktivní bojkot palestinské kultury. Objevila se literatura odporu, kterou Izrael zakázal spolu s další palestinskou literaturou. V této době byl východní Jeruzalém základnou palestinského tisku, jelikož nepodléhal autoritě izraelských vojenských úřadů. Odtud se distribuoval palestinský tisk do okupovaných území a

---

¹⁹⁰ Když se Menachem Begin stal premiérem, bylo mu 63 let a nadále žil minulostí. Žádný další izraelský premiér před ním ani po něm nebyl natolik vzdálen politické realitě své doby. Současné události chápal především skrze filtr vlastních děsivých zkušeností z dob války. V jeho pojetí světa figurovalo mnoho nepřátel, včetně Británie, arabských států, OOP, jako reinkarnace nacistů. Begin nevnímal OOP jako národně-osvobozenecké hnutí, ale čistě a jednoduše pouze jako teroristickou organizaci. Tento přístup byl rovněž jednoznačně vyhlášen ve volebním manifestu Likudu pro rok 1977. Šlaim Avi, Izrael a Palestina: přehodnocení, revize, vyvracení. 2016 s.244- 245.

¹⁹¹ The Miracle of Israel. Dostupné z: <http://www.jewishhistory.org/the-miracle-of-israel/> Cit. 6.7.17

¹⁹² Kimmerling, Migdal. The Palestinian People. 2003 s. 288

¹⁹³ Tamtéž

také do zahraničí¹⁹⁴. Ze strany Izraele byl také pokus zakázat vystavování palestinské vlajky. Skrze celé toto období vznikala síť různých studentských skupin, dělnických odborů, ženských asociací, sportovních klubů a dalších profesních uskupení. Tyto sdružující spolky pak sloužily jako hlavní kontaktní místa různých skupin Palestinců. Zaměstnání tak vedlo k prvním krokům vůči politickému vyhranění společnosti a v zásadě ke sdružování dříve nepřekročitelných sexuálních a třídních hranic¹⁹⁵. Toto byly nezbytné prvky pro vypuknutí spontánního povstání. Po Jomkippurské válce navíc došlo k oslabení izraelské ekonomiky, což v důsledku vedlo k výraznému propadu i na okupovaných územích, které se během 70. let pevně integrovaly do izraelského hospodářství.

7. Izraelsko-palestinský konflikt - 1987

První palestinská intifáda vypukla v roce 1987 jako lidové povstání proti Izraeli. Nejprve se toto povstání konalo v pásnu Gazy a posléze se rozšířilo i na Západní břeh. OOP operující v této době z Tunisu, podporovala intifádu. Jordánsko se zároveň vzdalo svých nároků na Západní břeh Jordánu. V roce 1988 vyhlásil J. Arafat palestinský stát na Západním břehu a v pásnu Gazy. Tímto byla de facto ze strany Palestinců přijata rezoluce OSN č. 242. Nicméně intifáda prokázala, že Palestinci sami jsou schopni vzít svůj vlastní osud do svých rukou. Během intifády se aktivně účastnily povstání také ženy ze všech generací a tříd. Rok 1987 byl jen pouhým vyvrcholením překerní situace obyvatel žijících na Izraelem okupovaných územích.

---

¹⁹⁴ Kimmerling, Migdal. *The Palestinian People*. 2003 s. 289

¹⁹⁵ Tamtéž. s. 293

Až do počátku 70. let XX. století probíhal v Izraeli ekonomický boom. Díky tomu vzrostla poptávka po levné dělnické síle, kterou mohli poskytnout obyvatelé Palestiny. Tímto způsobem byli Palestinci integrováni do izraelského pracovního trhu. V době Jomkippurské války byla celá 1/3 pracovních sil na okupovaných území zaměstnána v rámci izraelského zemědělství, průmyslu a služeb¹⁹⁶. To samozřejmě narušovalo ekonomickou a zemědělskou produktivitu na samotných okupovaných územích. Palestinská ekonomika tak nebyla konkurenceschopná a byla zcela závislá na izraelské ekonomice. Okupovaná palestinská území tak nemohla být hospodářsky soběstačná, ale naopak se staly zásobárnou levné pracovní síly pro Izrael a také druhým největším exportním trhem hned po Spojených státech¹⁹⁷.

Další příčinou poklesu palestinské ekonomiky bylo zabírání velkých oblastí půdy na Západním břehu pro účely vybudování vojenských bezpečnostních zón a také pro židovské osady. Izraelské úřady také omezovaly na palestinských územích užívání vody. Palestinci se tak postupně dostávali do situace podobné té, která vedla až k Arabskému povstání ve třicátých letech XX. století. Napříč celou oblastí Západního břehu a Gazy byli všichni zaměstnavatelé židovského původu a nikoliv arabského, banky byly izraelskými pobočkami a nikoliv arabskými. Stále více palestinských výrobců se stávalo pouhými subdodavateli velkých izraelských výrobců. V roce 1987 dosáhl počet Palestinců, kteří denně putovali ze Západního břehu a Gazy za zaměstnáním na izraelské území, 107 000 osob¹⁹⁸.

---

¹⁹⁶ Kimmerling, Migdal, *The Palestinian People*. 2003 s. 283

¹⁹⁷ Tamtéž. s. 284

¹⁹⁸ Tamtéž s. 285

Negativní dopad na životní úroveň na okupovaných územích měl také odchod kvalifikovaných Palestinců za prací do Jordánska a do zemí perského zálivu, kde probíhal ropný boom. Palestinci, tvořící tak významný podíl imigrantů pracujících v arabských zemích, vytvářejí silný tlak na aktivity jednotlivých arabských států v palestinské otázce, která představuje sjednocující prvek arabských zájmů¹⁹⁹. V důsledku výše uvedených příčin tak na počátku 80. let vznikla v důsledku prohlubující se krize izraelské ekonomiky velká nezaměstnanost na okupovaných palestinských územích.

Dalším faktorem, který zhoršoval situaci Palestinců byl příliv židovských uprchlíků ze zemí SSSR. Svou roli zde hrála snaha příslušníků sociálně slabých vrstev bránit se požadavkům Arabů na rovnost. V pozadí těchto tendencí stál hlavně strach právě východoevropských Židů ze ztráty privilegií, které měli přislíbeny díky židovské povaze státu²⁰⁰. Zejména imigranti ze zemí bývalého Sovětského svazu nebyli dostatečně kulturně asimilováni a dosahovali jen podprůměrných příjmů. Tím se ještě zhoršil problém s nezaměstnaností. Spolu s růstem problémů izraelské ekonomiky skončil také v 80. letech boom v okolních státech, kde byl zaměstnán významný počet palestinských obyvatel (Jordánsko, Perský záliv). To jen prohloubilo nespokojenost Palestinců na okupovaných územích. Ekonomické příležitosti tak ztratily svou váhu a zbyla jen utužující se okupace.

8. Fundamentalismus

Zde se také nabízí otázka, nakolik se do formující se židovské a palestinské identity promítly fundamentalistické ideje. Konflikt mezi

---

¹⁹⁹ Breuilly John, *The State and Nationalism*, 1982 s. 247

²⁰⁰ Sand Shlomo, *Jak byl vynalezen židovský národ*, 2009 s. 292

Izraelem a Palestinou bývá často prezentován jako náboženský konflikt, hlavně mezi Muslimy a Židy²⁰¹. Tyto tendence podporují i některá západní média. Mnozí si tyto činy spojují s náboženským fundamentalismem, a to zejména na straně Palestinců. Naproti tomu se však jen velice zřídka objevují v západních médiích informace o činech židovských extrémistů proti palestinskému obyvatelstvu. Na obou stranách můžeme vystopovat jisté fundamentalistické proudy, které se někdy více, někdy méně promítají do současného dění a identit v Izraeli a Palestině. Každá z těchto stran se snaží prezentovat toho druhého jako toho špatného. Logika správného či špatného, světlého či tmavého, bílého či černého rozděluje svět na počestné lidi a zlé lidi²⁰². Nabízí se pak už jen řešení zbavit se těch zlých ve jménu boha.

Ať už hovoříme o fundamentalismu židovském či islámském, mají spojující prvek: věří v nadřazenost své vlastní kultury, jež je definována v mezích náboženství a zároveň usiluje o světovou nadřazenost²⁰³. Fundamentalismus má negativní vztah vůči modernitě. Moderní společnost bývá orientovaná na budoucnost. Mezi základní zájmy takovéto společnosti patří zvýšení svých možností volby; nahlíží na věci, jaké by mohly být spíše než jaké jsou. Jinými slovy modernita utváří stav mysli, jenž má obtíže s tradičními náboženskými hledisky, které vysvětlují zlo a utrpení v každodenním životě, a pomáhají se s tímto vypořádat²⁰⁴. Střet těchto dvou hledisek vede ke vzniku pocitu nejistoty.

Zejména v islámských zemích byla reakce na modernitu velmi důležitým faktorem při utváření tamní identity. V ne-západních společnostech lidé hledají útěchu a podporu od tradičních

---

²⁰¹ Khader Jamal, *Countering Violence in the Name of God in Present Day Palestine/Israel*. 2016 s. 1

²⁰² Tamtéž. s. 2

²⁰³ Kadl Emanuel, *Fundamentalism, Religion, Identity*, 2002 s. 51

²⁰⁴ Weber Jonathan, *Rethinking Fundamentalism*, 1987 s. 101

náboženských organizací, jejichž vůdcové poskytují záruky na morální jistoty a stabilitu²⁰⁵. Morální hodnoty na Západě se značně odlišují od těchto hodnot v islámských zemích. Arabsko-islámská kultura klade důraz na vnější spíše než na vnitřní morální kontrolu, upřednostňuje etiku veřejnou před soukromou, klade kolektivní pojetí před individuálním, a odkazuje na hanbu spíše než na vinu. Přijetí západních hodnot a myšlenek tedy zároveň znamená značný posun v uvedených hodnotových postojích.

Fundamentalismus lze tedy chápat jako odpověď na tyto zmatky způsobené konfrontací dvou odlišných kultur. Zaměřuje se na zvrácení procesu, který vedl ke vzniku pocitů nejistoty, odmítá otevřenost, rozporuplnost a nejistoty. V uzavřeném systému víry a řádu volí fundamentalismus jen jednu alternativu jako jedinou přijatelnou²⁰⁶. Jakákoliv pluralita je pro fundamentalisty zcela nepřijatelná. Jak muslimští tak i židovští fundamentalisté odmítají hranici mezi sociálním a náboženským Já. Fundamentalismus se v podstatě snaží redukovat komplexní moderní identitu člověka na pouhý jeden aspekt, tj. náboženský. Typickým příkladem je heslo „Bůh nám dal tuto Zemi“²⁰⁷.

Fundamentalismus mezi muslimy soutěžil se socialismem, pan-Arabismem a nacionalismem. Prostřednictvím těchto idejí se měla naplnit očekávání a vyřešit problémy a frustrace hlavně střední třídy, tj. státních zaměstnanců, studentů a inteligence. Pocity frustrace se ještě prohloubily po vojenských úspěších Izraele proti arabským státům, což jen přiživilo fundamentalistické tendence.

---

²⁰⁵ Kadt Emanuel, *Fundamentalism, Religion, Identity*, 2002 s. 52

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ Khader Jamal, *Countering Violence in the Name of God in Present Day Palestine/Israel*. 2016 s. 2

V současnosti láká islámský fundamentalismus zejména osoby z řad těch, kteří byli postiženi industrializací a modernizací, a také členy profesionálně frustrované inteligence. Jedná se často o jednotlivce, kteří pocházejí z tradičního nábožensky orientovaného zázemí, avšak nacházejí se v situacích, kde dochází k rozporům mezi hodnotami, které přijali v minulosti, a realitou současnosti²⁰⁸.

Přístup vůči náboženské pravdě coby neměnné a přímo rozpoznatelné ze svatých textů je obzvláště důležitý v případě islámu. Toto náboženství prosazuje ideu, že islám je konečným náboženstvím, které zahrnuje všechny nezbytné pravdy od současnosti až do konce věků. Navíc je islám považován za jedinou pravou víru a tudíž je povinností všech muslimů tuto víru šířit. Napříč dějinami si islámský fundamentalismus dokázal udržet jednotu založenou na znovupotvrzování těchto ústředních idejí²⁰⁹.

Nicméně islámský fundamentalismus není jediným proudem, který vzešel ze střetů s jinými hodnotami a podněty. Existuje také tzv. tradicionalistický islám, který klade důraz na uchování muslimské společnosti prostřednictvím kompromisu, který je nadřazen nad úplnou implementací práva šaria. Tento proud islámu dosáhl svého vrcholu ve 12. a 13. století, tj. v období tzv. Zlatého věku islámu. Ve stejné době se však začala prosazovat užší a rigidní forma ortodoxního systému, který posléze zcela nahradil dřívější inovativní přístup²¹⁰. Výsledkem byla stagnace islámského myšlení.

Také vývoj v islámské teorii státu nabral značně rozporuplný kurz. Výsledkem bylo vítězství fundamentálního pojetí principů, na jejichž bázi by stát měl fungovat. Výsledkem byla utopická situace; fikce,

---

²⁰⁸ Kadat Emanuel, *Fundamentalism, Religion, Identity*, 2002 s. 53

²⁰⁹ Tamtéž, s. 54

²¹⁰ Tamtéž

kteřá se posléze transformovala do obrazu, jak věci kdysi skutečně byly: právní předpisy se tak staly historickými fakty, popisující společnost, kteřá údajně kdysi existovala²¹¹. Tato fakta získala v rukou fundamentalistů zásadní a věčnou povahu. Tím také v podstatě vymizely vzpomínky na období raného islámu, kdy vedle sebe žili v míru muslimové, Židé i křesťané.

Fundamentalismus také v současnosti nalezl odezvu v hlavním proudu islámské kultury. V rámci islámu nikdy neproběhl proces, který by se podobal protestantské reformaci nebo reformnímu hnutí v judaismu. Ani dnes neexistuje žádné hnutí, které by spojovalo ty, kteří nesouhlasí s islámskou ortodoxií²¹².

Ve druhé polovině 20. století došlo také v rámci judaismu ke vzestupu náboženských hodnot. Ben Gurion se vzestupu revizionisticko-nacionální náboženské koalice (kteřá se dostala k moci v r. 1977) snažil bránit utvářením spojení s drobnou buržoazií řemeslníků a malých obchodníků²¹³. V Izraeli existují některé proudy, které prosazují fundamentalistické principy judaismu. Například ultra ortodoxní Židé zvaní charedim usilují o to, aby jejich pojetí judaismu bylo zcela přijato zbytkem židovské společnosti, nebo dokonce aby toto pojetí bylo přímo vynuceno. V současnosti byly do sekulární legislativy začleněny některé náboženské aspekty. Ovšem velmi významná je zejména absolutní kontrola všech osobních záležitostí náboženským ortodoxním zřízením ve vztahu k Židům.

Jinou skupinou, kteřá prosazuje fundamentální ideje v rámci judaismu je Guš emunim. Tato skupina vznikla v roce 1974 krátce po Jomkippurské válce. Jedná se o radikálně pravicové osadnické hnutí,

---

²¹¹ Kadat Emanuel, *Fundamentalism, Religion, Identity*, 2002, s. 54

²¹² Tamtéž

²¹³ Avineri Šlomo, *Zrození moderního sionismu*, 2001 s. 208

keré čerpá svou ideologii hlavn ze zásad náboženského sionismu. Svoje cíle zaměřuje toto hnutí pedevším na otázku půdy. Izraelsk stát byl mel zabírat vsechnu biblickou svatou zem. Zájmy palestinských obyvatel jsou pro toto hnutí zcela irelevantní, stejn jako zájmy dalších nežidovských obyvatel. Typickým příkladem působení těchto idejí je den na palestinských území psma Gazy a Západního brehu. Zatím co Izrael v prbhu 90. let XX. století v podstatě uznal existenci palestinského národa a zahájil diplomatick proces, na jehož konci stojí jedin mon logick výsledek – vznik palestinského státu na Západním brehu a v psmu Gazy, došlo ve stejn době k dramatick expanzi židovských osad na Západním brehu. Aktivními castnky osadnictv na těchto územích jsou v dnešní době j zástupci nkolikte generace osadníků, kteří se j na těchto územích narodili. Pedstavitel této generace hovoří s pohrdáním o institucích izraelského státu, podporují politiku Izraele založenou pouze na náboženských zákonech a odmítají civilní prvo²¹⁴.

Hnutí Gu emunim bylo také piinou vzniku obdobného hnutí na palestinsk straně, kter odráží ideu Velkého Izraele²¹⁵. Vzestup tohoto hnutí bývá také dáván do souvislosti s aktivizací OOP coby legitimního reprezentanta palestinského národa poté, co v roce 1974 pověřili toto uskupení vyjednáváním o palestinskm zem²¹⁶.

V izraelskm politickm systému proporn reprezentace se tmto fundamentálním či tradicionalistickm minoritám nabízí znan šance, jak ovlivňovat celou společnost. Tato šance vyplývá z nutnosti utvren koalic větších sekulárních (pravicových i levicových) politických stran. Pitomnost těchto hnutí v izraelsk politice jen prohloubila moc těch,

---

²¹⁴ Gorenberg, Gershom. *The Unmaking of Israel*. 2011 s. 102

²¹⁵ Kadt Emanuel, *Fundamentalism, Religion, Identity*, 2002 s. 55

²¹⁶ Avishai, Bernard. *The Tragedy of Zionism, A New Zionism for Greater Israel*, 1985 s. 278

kteří usilují o židovský stát založený na pravidlech formulovaných před tisíci lety, které by měly být vnuceny celé židovské společnosti. Za vše hovoří výrok vůdce hnutí Guš emunim k otázce týkající se smyslu osidlovacích akcí: „Nám nejde o upevnění izraelského hospodářství. Jde hlavně o to dostat na nově získané území co největší počet Židů a vytvořit tak situaci, kdy jakýkoli teritoriální kompromis s Araby už nebude možný“²¹⁷. Přitom v období před rokem 1967 byly náboženské strany, které byly již v té době součástí koaličních vlád řízených dělnickou stranou, často v opozici proti odvetným útokům kvůli hranicím státu²¹⁸. Náboženský ráz společenské nálady po roce 1967 toto však radikálně změnil.

Z hlediska výše uvedené definice fundamentalismu lze současné osadnické hnutí a jeho stoupence považovat za fundamentalisty. Fundamentalistické prvky můžeme nalézt zejména v sionistickém hnutí, jež se prosadilo po roce 1967.

V případě Palestinců je však značně nejisté, zda lze postoj OOP považovat za náboženský fundamentalismus. Odpověď palestinského vedení po porážce v roce 1948 a 1967 byla politická, sekulární a nacionalistická²¹⁹. Přinejmenším do roku 1967 nebyly zájmy palestinského národního hnutí vedeny náboženskou otázkou. Ačkoliv se v posledních letech začala více prosazovat mezi mladými Palestinci otázka náboženství, nebylo toto využito k rozšíření práva šaria na palestinském území ani nedošlo k nařízení zahalování žen. Tento postoj je typický právě pro OOP. Otázka náboženství byla využívána hlavně k verbování mladých Palestinců do řad bojovníků proti izraelské

---

²¹⁷ Mendel Miloš, Židé a Arabové. Dialog idejí a zbraní. 1992 s. 73

²¹⁸ Rubinstein Amnon, The Zionist Dream Revisited, 1984 s. 104

²¹⁹ Khader Jamal, Countering Violence in the Name of God in Present Day Palestine/Israel. 2016 s. 83

okupaci. K prosazení silnějšího důrazu na islám ve spojení s palestinskou otázkou došlo tedy až ve druhé polovině XX. století.

V této souvislosti můžeme hovořit o palestinské organizaci Hnutí islámského odporu, tzv. Hamás. Vznik této organizace v roce 1987 byl milníkem ve vzestupu islámských elit na okupovaných palestinských teritoriích. Vznik této organizace, jejíž kořeny sahají až do 20. let XX. století, nepředstavoval náhlou změnu v otázce vzestupu fundamentalistických tendencí v palestinské politice²²⁰. Hamás, který byl založen jako odnož Muslimského bratrstva operující na území pásma Gazy, byl současně odpovědí na neúspěchy OOP, jejíž protiváhou se měl stát. Hamás lze tedy také pokládat za organizační vyjádření dlouhého procesu politické mobilizace religiózních palestinských muslimů, kteří věřili, že víra je nejlepší strategií pro rezistenci vůči Izraeli²²¹.

Islámismus tedy není novinkou v rámci palestinské společnosti. Lze tvrdit, že byl vždy důležitým znakem palestinské společnosti, ačkoliv se stal více viditelným až v 80. letech²²². Významným zdrojem podpory islámských idejí se v průběhu 70., 80. a 90. let XX. století stali univerzitní studenti z Gazy a Západního břehu. Až 60% palestinských studentů v polovině 80. let podporovali ideu islámského prvku palestinské identity, na čemž měl být vybudován palestinský stát²²³. Náboženství se pro Hamás stalo důležitým principem při náboru svých stoupenců pro boj proti Izraeli. Namísto kritiky nacionalismu využívá Hamás k jeho omezení právě náboženství²²⁴.

---

²²⁰ Jamal Amal, *The Palestian National Movement*. 2005. s. 105

²²¹ Tamtéž

²²² Tamtéž

²²³ Tamtéž. s. 109

²²⁴ Tamtéž. s. 111

Závěr

V tomto textu jsem se pokoušela zodpovědět několik otázek týkajících se podstaty konfliktu mezi Palestinci a Izraelci. Z hlediska vývoje obou dvou identit lze nalézt dvě analogie ve vývoji obou společností. První analogii můžeme nalézt v otázce podnícení vzniku národní identity Židů a Palestinců. Obé je spojeno se vzestupem perzekucí a vyhnání těchto etnik. Bez utlačování by zřejmě nikdy nevznikly tyto svébytné národní identity, které původně postrádaly jasně vymezené hranice. Druhou analogii nacházíme ve vývoji židovské a palestinské identity v období do roku 1967. Obě tato národní hnutí vykazovala shodné znaky: byla sekulární a socialisticky zaměřená. V případě Izraele můžeme hovořit o tzv. etatismu Ben Guriona, prostřednictvím něhož usiloval o socialistický program. Na palestinské straně můžeme nalézt program pan-arabismu zastoupený až do roku 1967 egyptským prezidentem Násirem. I zde můžeme nalézt socialistické prvky. Po roce 1967 došlo u obou hnutí k obratu od sekularismu k náboženství. Zatímco na izraelské straně zaznamenalo vzestup osadnické hnutí podporované organizací Guš emunim, tak na straně Palestinců začal růst islámský fundamentalismus, jenž vyvrcholil založením organizace Hnutí islámského odporu.

Prvním zásadním obdobím pro vznik konfliktu mezi oběma společnostmi byla doba britského mandátu nad oblastí tehdy nazývanou jako Palestina, tj. období let 1920-1948. V této době vzniklo několik dokumentů, které položily základ pro budoucí konflikt mezi Židy a Araby. Důležitým dokumentem byla zejména tzv. Balfourova deklarace, která přislíbila Židům pomoc při zřízení svého vlastního státu na území Palestiny. V tomto období byly v popředí zájmů hlavně imperiální zájmy britského impéria na Blízkém východě.

Ze hry ovšem nelze zcela vyloučit otázku náboženství. Je patrné, že Britové preferovali spolupráci se Židy coby kulturně bližším společenstvím, zatímco arabští muslimové byli přehlíženi. Toto tvrzení se opírá o fakt, že v době britského mandátu prakticky neexistovaly žádné oficiální arabské instituce v Palestině, nýbrž Britové vládly této oblasti přímo. Tamním Arabům tedy nebylo přiznáno právo na sebeurčení. Sionisté však v Palestině již měli své vlastní instituce.

Období po roce 1945 je charakterizováno pocitem viny z holocaustu, což opět Židům usnadnilo prosazování svých zájmů v Palestině. Dlouhodobá zkušenost rasové diskriminace v zemích východní Evropy byla hlavním motivem Židů pro jejich úvahy o zřízení svého vlastního státu. Židovské ambice se pokusila v roce 1947 vyřešit OSN přijetím deklarace, která navrhovala rozdělení palestinského území na dva nezávislé státy. Britský mandát vypršel dne 14. května 1948 a prakticky okamžitě byl vyhlášen vznik státu Izrael. Ihned byl nový stát napaden arabskými vojsky. Tento konflikt lze považovat za další klíčový okamžik izraelsko-palestinského konfliktu. V této fázi musíme hovořit o tzv. arabsko-izraelském konfliktu. Palestinská identita ještě zdaleka nebyla uznána. Důsledkem této války byla významná demografická proměna tohoto území. Z oblasti Palestiny uprchly statisíce Arabů do okolních států. Na území Izraele docházelo k vyhánění i masakrům Arabů. Pro palestinské obyvatelstvo byl výsledek tohoto konfliktu velkou tragédií. Obyvatelstvo, které na palestinském území zůstalo po skončení války, ztratilo většinovou převahu a tím také schopnost toto území ovládat. Velká část palestinského obyvatelstva byla rozptýlena po okolních státech, v nichž započali život se statutem uprchlíků. Paradoxně pro Izrael znamenal odchod tak velkého počtu Arabů příznivé podmínky

pro zřízení demokratického státu, jelikož Arabové na izraelském území se ocitli v menšině.

Období let 1948-1967 se neslo v Izraeli v duchu socialistického sionismu. Nejednalo se o homogenní národní stát, jaké vznikly ve východní Evropě po roce 1945. Model izraelského státu v podstatě oscilloval mezi demokratickým a etnickým. Nicméně politický program zakladatelů Izraele počítal se zahrnutím všech obyvatel Izraele, tj. i Arabů. Mesianistické odkazy byly využívány jen pro formální legitimizace nároku Židů na Izrael. Sionismus této doby však nedeklaroval své expanzionistické plány skrze náboženství. Již zmíněný socialistický sionismus postrádal neomezený univerzalistický princip, jaký fungoval např. v SSSR. Jednalo se o formu národního socialismu, v níž došlo k podřízení socialismu ve prospěch nacionalismu. Během tohoto období začala v Izraeli vyrůstat první generace Židů, kteří se v Izraeli narodili. Tato generace, ačkoliv byla vychovávána v sekulárním duchu, se začala v obavách ze zániku židovských tradic více sblížovat s náboženstvím svých otců, kteří tradici židovství poznali v evropských zemích, z nichž přišli. Ne náhodou se v rámci osadnického hnutí angažují právě zástupci nové generace Židů, kteří se v Izraeli již narodili. Některé osobní záležitosti Židů byly plně pod kontrolou rabinátu a nikoliv občanských institucí. Je tedy zřejmé, že ačkoliv se zakladatelé státu snažili o stvoření státu sekulárního se socialistickými prvky, existovaly již první zárodky pro prosazení státu na bázi náboženského konceptu. Důraz na primordiální vazby byl v jisté míře přítomen od počátku vzniku Izraele, aby byla zdůrazněna legitimita židovského státu.

První dvě dekády existence Izraele byly završeny tzv. šestidenní válkou. Tento konflikt znamenal přelom v charakteru izraelského státu a také situace palestinských Arabů. V průběhu tohoto krátkého

konfliktu se z defenzivní operace stala ofenzivní válka za znovuzískání biblických území Izraele. Tento konflikt představuje současně vyvrcholení pan-arabského nacionalismu. Izraelské vítězství nad armádami několika arabských států znamenalo propuknutí euforie na izraelské straně a zároveň velký šok na straně arabské. Okupací Golanských výšin, Gazy a Západního břehu se pod izraelskou správou dostal milion palestinských Arabů. Tato skutečnost mohla vážně ohrozit charakter židovského státu fungujícího na bázi demokracie. Po šestidenní válce se naplno projevil ideje „nového sionismu“, který se již nějakou dobu pomalu vyvíjel a po válce naplno prosadil. Jednalo se o sionismus na bázi náboženského mesianismu. Spolu s tím se prosadil větší důraz na primordiální vazby. Toto bylo nezbytné, pokud se měl zachovat židovský charakter státu Izrael. V praktické rovině došlo k rozšíření klientelismu, který vedl k rozštěpení obyvatel Izraele a okupovaných území.

Šestidenní válka také pomohla prosadit na palestinské straně ideu založení vlastního palestinského státu na okupovaných územích. Podíváme-li se na hlavní požadavky OOP (právo návratu, právo na sebeurčení a právo na nezávislý stát), nenalezneme zde odkazy na náboženství, ale pouze odkaz na otázku uprchlictví, které se stalo jedním ze základních prvků moderní palestinské identity. Právě status uprchlíka pomáhá udržovat při životě palestinskou národní identitu a vytváří pocit společného osudu mnoha set tisíc Arabů žijících v různých arabských státech. V případě Palestinců můžeme považovat za pravdivou Andersonovu koncepci představovaného společenství. Tuto identitu pomohla utvořit a zformovat celá řada negativních prožitků a zkušeností v souboji s různými protivníky, ať už to byli Britové či Židé.

Na přelomu 70. let zažíval Izrael ekonomický boom. Nově vzniklý ekonomický systém byl však charakteristický prohlubujícími se rozdíly mezi jednotlivými skupinami obyvatel. V této souvislosti je třeba zmínit, že během 70. let došlo k integraci okupovaných území do izraelského hospodářství. Spolu s vypuknutím tzv. Jomkippurské války definitivně skončilo období tzv. socialistického sionismu a došlo k prosazení revizionistického sionismu. Pravicový kurz byl definitivně potvrzen vítězstvím strany Likud v roce 1977. Mezi koaliční partnery strany Likud patřila i Národní náboženská strana. V 70. letech došlo k výraznému posílení osadnického hnutí a jeho aktivit na okupovaných územích. Na významu získalo prosazování náboženských odkazů. Proto můžeme období po roce 1977 považovat za období, kdy se izraelská politika soustřeďuje na primordiální vazby, zejména náboženské, a to více než v předchozích obdobích. Palestinci v této době čelili nejen nelegálnímu obsazování jejich půdy židovskými osadníky, ale také ekonomické převaze Izraele a celkově posunu veřejného mínění ve prospěch Izraele v otázce uspořádání teritoriální otázky.

V druhé polovině 70. let se začala izraelská ekonomika propadat. Izraelský a palestinský pracovní trh byl již pevně propojen. Palestinci byli využíváni hlavně jako levná pracovní síla. Tento trend však dlouhodobě narušoval ekonomickou a zemědělskou produktivitu na okupovaných územích, což vedlo k tomu, že palestinská ekonomika nebyla konkurenceschopná a byla zcela závislá na izraelské. Spolu s poklesem izraelské ekonomiky muselo nevyhnutelně dojít také k pádu palestinského hospodářství. Do tohoto nepříznivého vývoje ještě zasáhl konec ropného boomu v zemích perského zálivu, kde bylo zaměstnáno mnoho Palestinců. Důsledkem tohoto vývoje byl vznik velké nezaměstnanosti mezi Palestinci. Svůj dopad na zhoršující se

situaci Palestinců v 80. letech měl také příliv židovských uprchlíků ze zemí SSSR, kteří také začali tvořit levnou pracovní sílu a navíc se stavěli proti zrovnoprávnění Palestinců. Za této situace došlo k propuknutí tzv. první intifády, tj. spontánnímu lidovému povstání proti izraelské okupaci. Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že základem tohoto konfliktu nebylo na palestinské straně náboženství, ale zejména špatná ekonomická situace a nerovnoprávnost palestinského obyvatelstva na okupovaných územích. Ačkoliv náboženství nebylo primární příčinou palestinských aktivit, jsou náboženské tendence v palestinské společnosti dlouhodobě na vzestupu.

Zdroje:

ANDERSON, Benedict R. O'G. *Představy společnosti: úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum, 2008. Limes (Karolinum). ISBN 978-80-246-1490-8.

AVINERI, Šlomo. *Zrození moderního sionismu*. Praha: Sefer, 2001. Judaika. ISBN 80-85924-28-5.

AVISHAI, Bernard. *The tragedy of Zionism: revolution and democracy in the land of Israel*. New York: Farrar Straus Giroux, 1985. ISBN 0374278636.

BEININ, Joel a Rebecca L. STEIN. *The struggle for sovereignty: Palestine and Israel, 1993-2005*. Stanford, Calif.: Stanford University Press, 2006. ISBN 0-8047-5364-4.

BIALE, David. *Power and powerlessness in Jewish history*. New York: Schocken Books, 1987. ISBN 0805208410.

BREUILLY, John. *Nationalism and the state*. Chicago, IL: University of Chicago Press, 1982. ISBN 0226074129.

GEERTZ, Clifford. *Interpretace kultur: vybrané eseje* [online]. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000 [cit. 2016-11-27]. Studie. ISBN 80-85850-89-3. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. [1. vyd.]. Praha: Josef Hříbal, 1993. Poznání (Hříbal). ISBN 80-900892-9-1.

GORENBERG, Gershom. *The unmaking of Israel*. New York: Harper, c2011. ISBN 9780061985089.

HADDAD Hassan. The Cult of Israel and Palestinian Human Rights
In: EDITED BY HASSAN HADDAD AND DONALD WAGNER. *All in the name of the Bible: selected essays on Israel and American*

Christian fundamentalism. Expanded 2nd ed. Brattleboro, Vt: Amana Books, 1986. ISBN 091559742X.

HALPERN Ben, Reinhard, Jehuda. *Zionism and the Creation of a New Society. Zionism and the Creation of a New Society*. 1998. ISBN 9780195092097.

HOBSBAWM, E. J. *Národy a nacionalismus od roku 1780: program, mýtus, realita*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2000. Politologická řada. ISBN 80-85959-55-0.

CHOUËIRI, Youssef M. *Arab nationalism: a history: nation and state in the Arab world*. Oxford: Blackwell, 2000. ISBN 0-631-21728-2.

Dostupné také z:

<http://www.gbv.de/dms/bowker/toc/9780631217299.pdf>

JAMAL, Amal. *The Palestinian national movement: politics of contention, 1967-2005*. Bloomington: Indiana University Press, c2005. ISBN 0-253-34590-1.

JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. Přeložil Věra LAMPEROVÁ, přeložil Jan LAMPER. Praha: Rozmluvy, 1995. ISBN 80-85336-31-6.

KADT, Emanuel (2002) FUNDAMENTALISM, RELIGION, IDENTITY, *Jewish Quarterly*, 49:3, 51-57

KHALIDI, Rashid. *Palestinian identity: the construction of modern national consciousness*. New York: Columbia University Press, c2010. ISBN 023152174X.

KIMMERLING, Baruch. a Joel S. MIGDAL. *The Palestinian people: a history*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2003. ISBN 0-674-01129-5.

LEBRECHT, Hans. *Palestinci: dějiny a přítomnost*. Praha: Svoboda, 1984.

MENDEL, Miloš. *Židé a Arabové: dialog idejí a zbraní*. Prachatice: Rovina, 1992. ISBN 80-900810-3-7.

MUCH, Theodor a Karl PFEIFER. *Svár bratří v domě izraelském: židovstvo mezi fundamentalismem a osvícenstvím*. Praha: Themis, 2000. ISBN 80-85821-88-5.

ORLÍK, Karel. *Zápas o zemi zaslíbenou*. Havlíčkův Brod: Ichtys, 1991. ISBN 8085397048.

PAPPÉ, Ilan. *A history of modern Palestine: one land, two peoples*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2006. ISBN 978-0-521-86468-8.

RUBINSTEIN, Amnon. *The Zionist dream revisited: from Herzl to Gush Emunim and back*. New York: Schocken Books, 1984. ISBN 0-8052-3886-7.

SAND, Shlomo. *The invention of the Jewish people*. English ed. London: Verso, 2009. ISBN 978-1-84467-422-0.

SULEIMAN, Camelia, 2011. Language and Identity in the Israel-Palestine Conflict: The Politics of Self-perception in the Middle East. *Language and Identity in the Israel-Palestine Conflict: The Politics of Self-perception in the Middle East*. **00115**. ISBN 9781848858190.

ŠLAIM, Avi. *Izrael a Palestina: přehodnocení, revidování, vyvracení*. Přeložil Daniela BARTÁKOVÁ. Praha: Academia, 2016. XXI. století. ISBN 978-80-200-2544-9.

TERNER, Erich. *Dějiny státu Izrael*. Pardubice: KORA, 1991. ISBN 8090109209.

WEBBER, Jonathan, 1987, 'Rethinking Fundamentalism: the readjustment of Jewish society in the modern world', in Caplan (ed.),

ZEEV Sternhell, 2011. The Founding Myths of Israel: Nationalism, Socialism, and the Making of the Jewish State. *The Founding Myths of Israel: Nationalism, Socialism, and the Making of the Jewish State*. ISBN 9780691009674.

Články:

Barša Pavel, Konstruktivismus a politika identity. Citováno dne 9. 7. 16
<http://www.antropoweb.cz/cs/konstruktivismus-a-politika-identity>

Bazian Hatem. Commemoration: A collective narration of Palestine.

Citováno dne 27.6.2017, dostupné:

https://www.academia.edu/33427797/Commemoration_A_collective_narration_of_Palestine

Behar Moshe, 2007, Palestine, Arabized Jews and the Elusive Consequences of Jewish and Arab National Formations, Nationalism and Ethic Politics, 13:4, 581-611. Citováno dne: 28.6.2017. Dostupné:

https://www.academia.edu/9648832/Palestine_Arabized_Jews_and_the_Elusive_Consequences_of_Jewish_and_Arab_National_Formations_2007

BRUBAKER Rogers, COOPER Frederick, Beyond identity.

Citováno dne: 28. 5. 17 Dostupné z:

https://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/brubaker/Publications/18_Beyond_Identity.pdf

Dopita Tomáš, Výzkum mezinárodních mírových iniciativ: Ke kritickému konstruktivismu? Dostupné:

<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=3e564953-14a2-460a-98fa-748e6b8ae20e%40sessionmgr4006>

Citováno dne 7.7.17

KHADER, Jamal. Countering Violence in the Name of God in Present Day Palestine/Israel. *Ecumenical Review* [online]. 2016, **68**(1), 81-94 [cit. 2017-05-29]. DOI: 10.1111/erev.12200. ISSN 00130796.

Dostupné:

<http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=4e85009e-2cee-4511-ac7d-51902fc1f84e%40sessionmgr102&vid=1&hid=114>

Makinde Adeyinka, The Six Day War – Myth and Reality. Citováno dne: 28.6.2017.

Dostupné:

https://www.academia.edu/33465924/The_Six_Day_War_Myth_and_Reality

Malin, P. M.: "The Refugee: A Problem for International Organization", International Organization, Vol. 1, No. 3 (September 1947), str. 443–459.

Stapelberg James. The Conceptualisation of the Israeli-Palestinian Conflict: An application of Mithchell's Tradic Conflict Structure.

Citováno dne 27.6.2017, dostupné:

https://www.academia.edu/33071810/The_Conceptualisation_of_the_Israeli-Palestinian_Conflict_An_Application_of_Mitchells_Triadic_Conflict_Structure

Persico Tomer, The End Point of Zionism, Ethnocentrism and the Temple Mount. Citováno dne 27.6.17. Dostupné:

https://www.academia.edu/32442847/The_End_Point_of_Zionism_Ethnocentrism_and_the_Temple_Mount

Wimmer, Andreas. Nationalist Exclusion and Ethnic Conflict, Cambridge University Press, 2002. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/detail.action?docID=202220>.

Citováno dne: 9. 7. 17

The Miracle of Israel. Cit.: 6.7.17

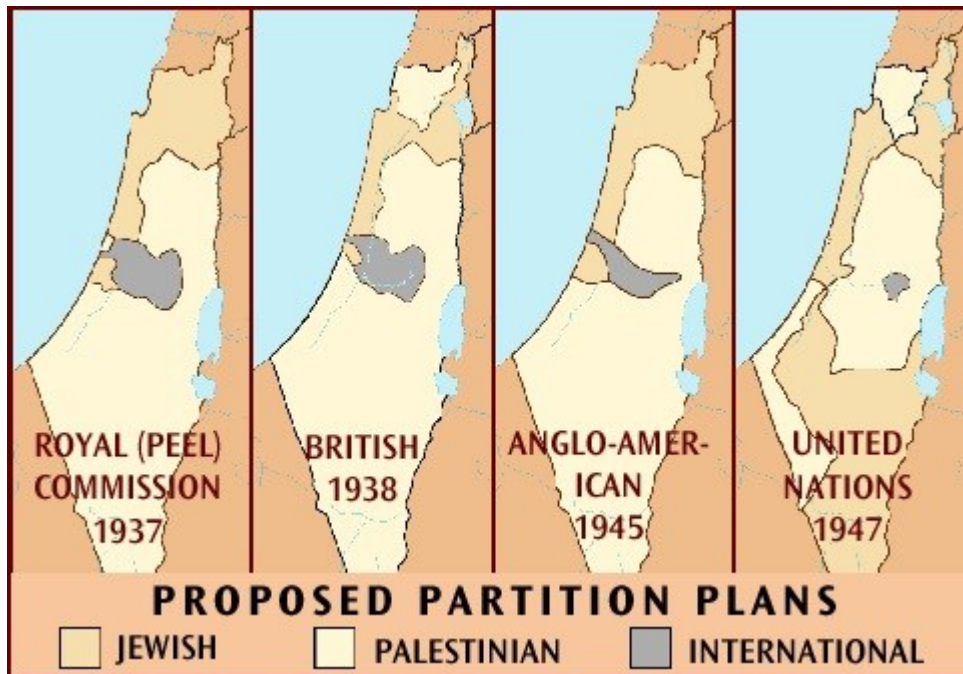
<http://www.jewishhistory.org/the-miracle-of-israel/>

Proclamation of independence. Dostupné z:

https://www.knesset.gov.il/docs/eng/megilat_eng.htm

Cit. 9.7.17

Přílohy:

Staženo z:

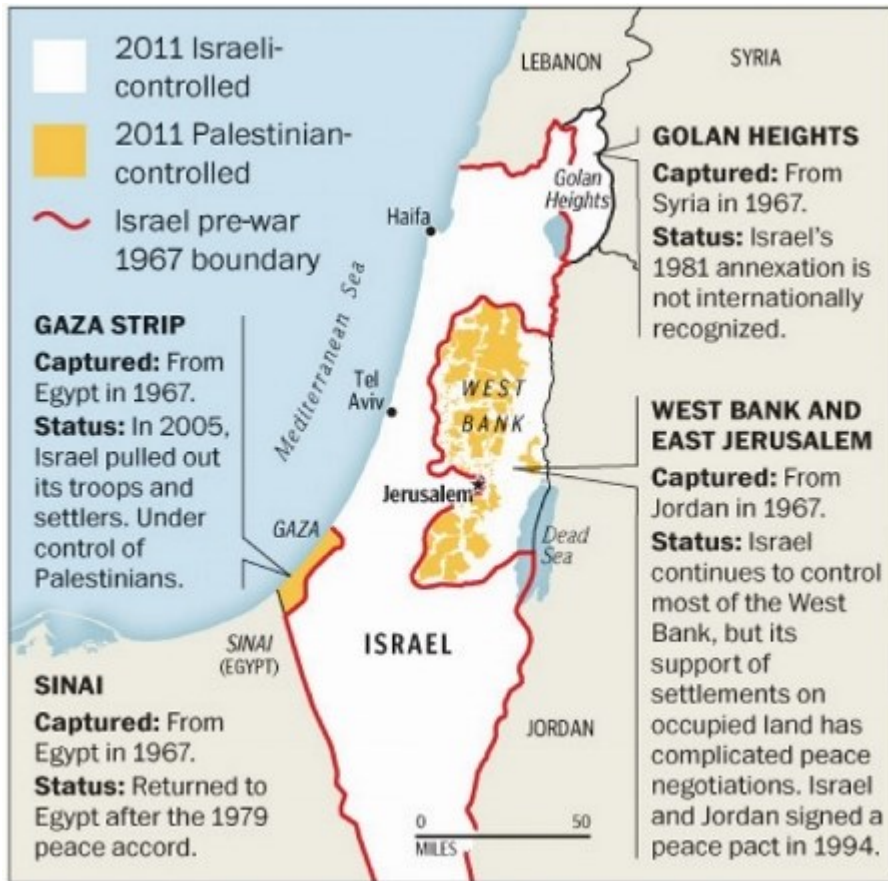
[http://archive.almanar.com.lb/english/edimg/2013/Middle East/Palestine/Palestine Day/Eslam/palestine_partition_plans.jpg](http://archive.almanar.com.lb/english/edimg/2013/Middle_East/Palestine/Palestine_Day/Eslam/palestine_partition_plans.jpg)

Dne 9.7.17

Staženo z <http://www.jewishvirtuallibrary.org/map-of-israel-after-the-1949-armistice-agreement>

Dne 9.7.17

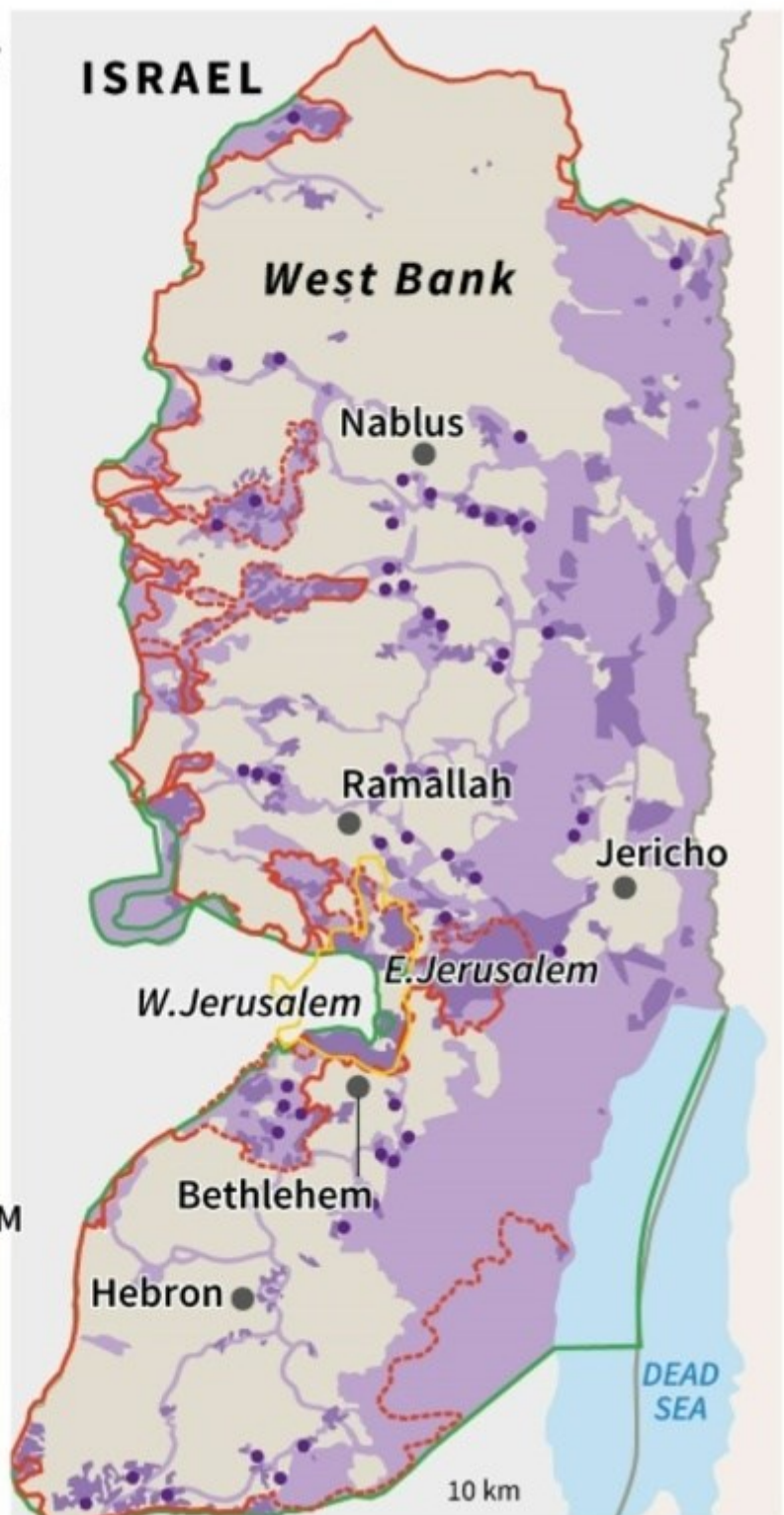

Staženo z: https://www.washingtonpost.com/national/1967-israeli-pre-war-boundary/2011/05/19/AFgfHS7G_graphic.html?utm_term=.9ee8fc200f6b

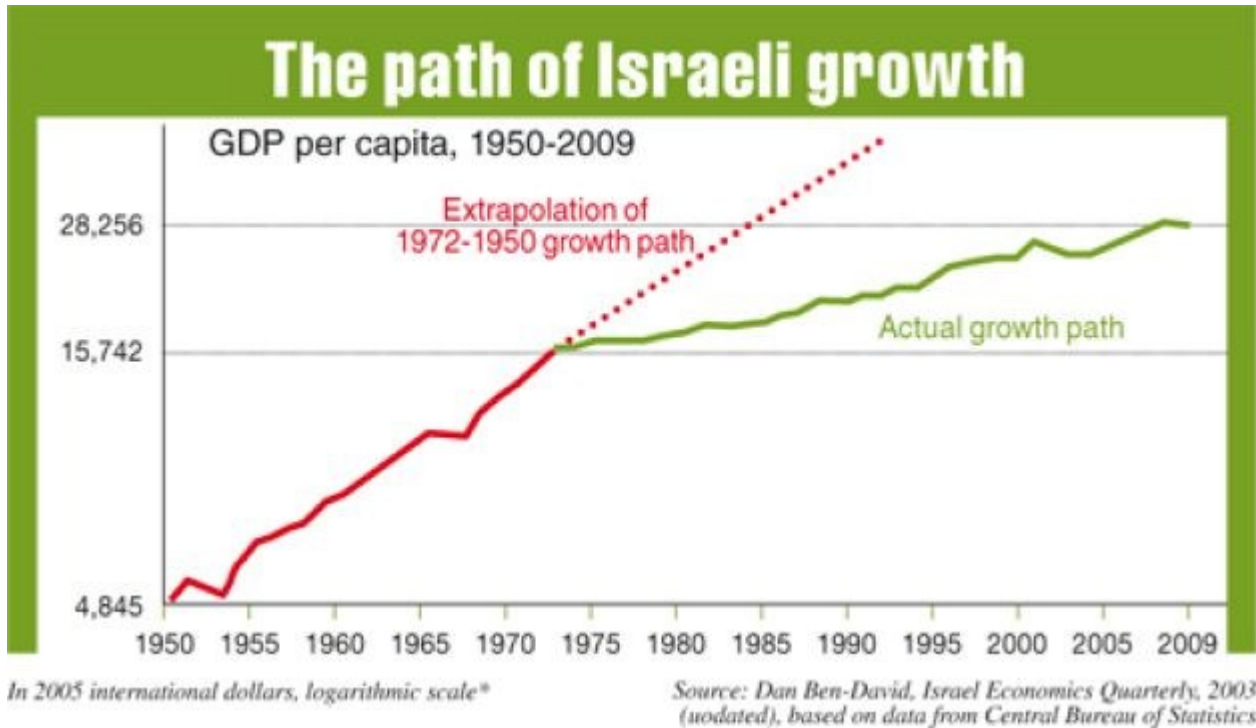
Dne 9.7.17

Jewish settlements in the West Bank

- Israeli settlement
Illegal under international law
- Israeli outpost
Illegal under international and Israeli law
- Israeli-controlled areas of the West Bank
- Areas under full or partial Palestinian control
- Green line
1949 border
- West Bank barrier
Existing
Under construction
- Jerusalem city boundary

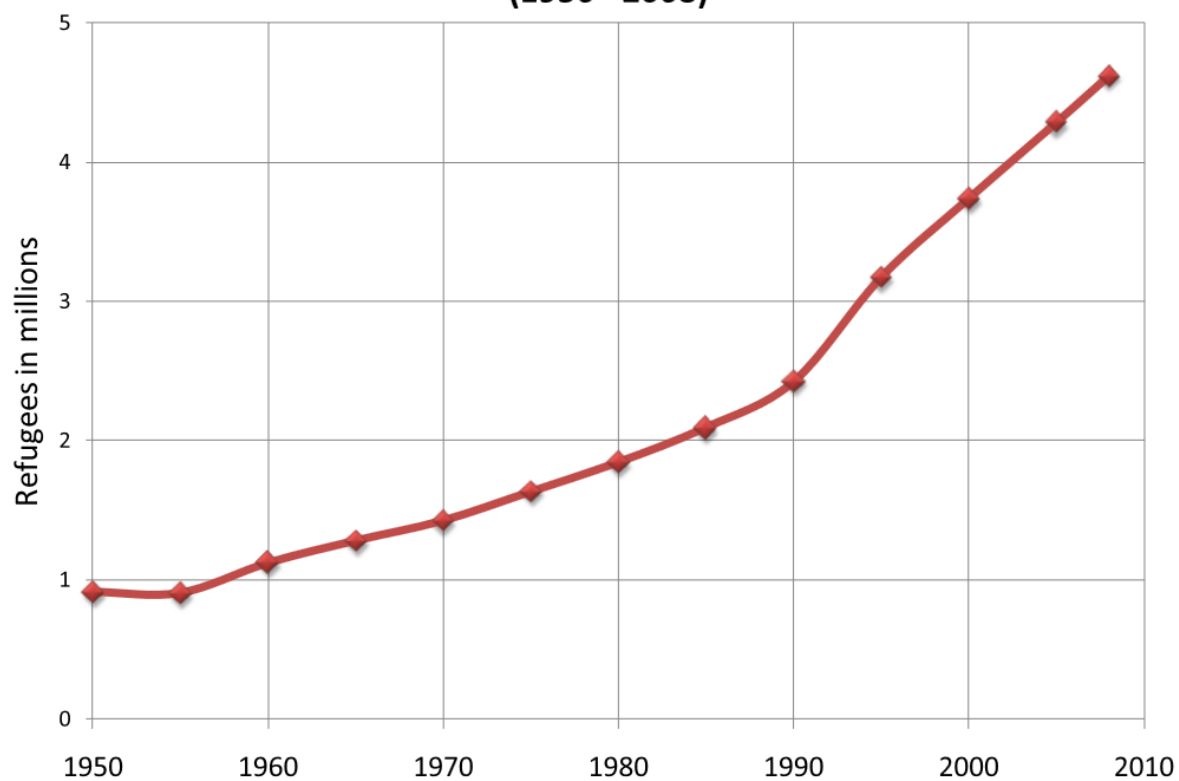
Staženo z: <http://www.dailymail.co.uk/wires/afp/article-4073564/What-Israelis-Palestinians-want.html> Dne 9.7.17

Staženo z: <http://www.haaretz.com/print-edition/business/israeli-economic-growth-how-it-went-wrong-1.300480>
Dne 9.7.17

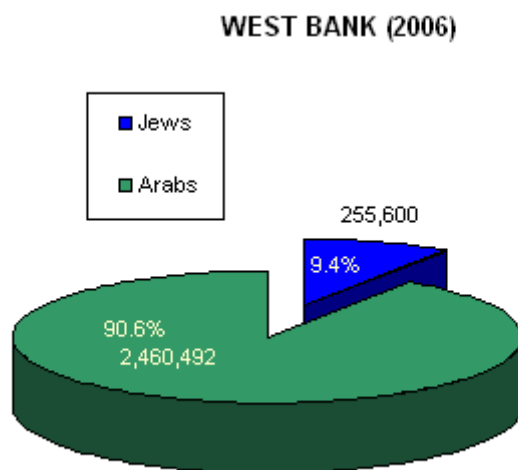
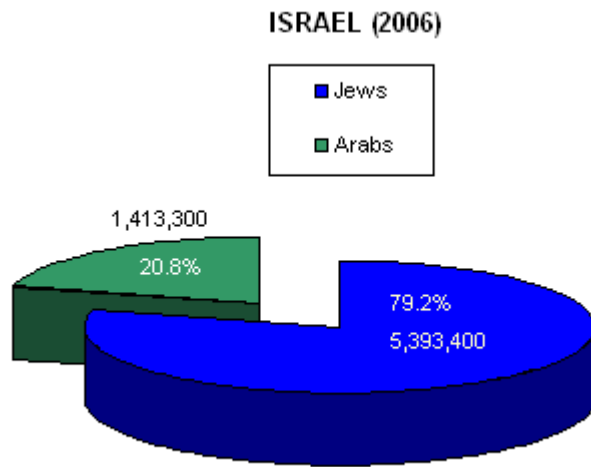
**Total number of Palestinian refugees as defined by UNRWA
(1950 - 2008)**

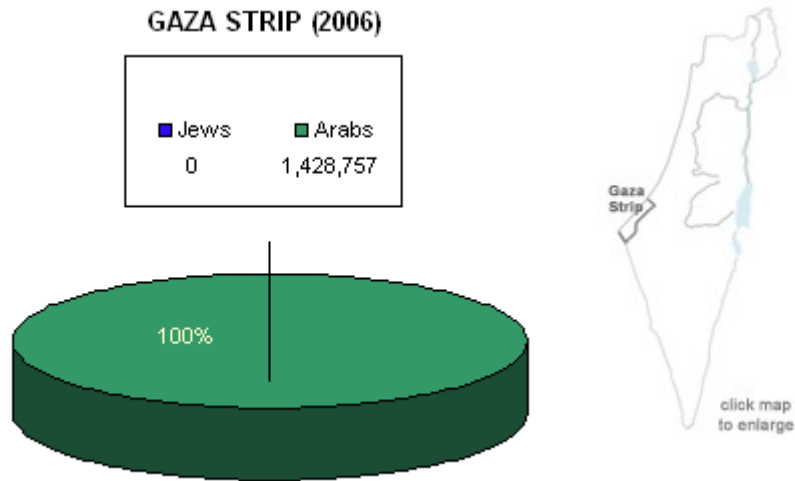

Staženo z: <https://www.emaze.com/@AFZZOLCF/Palestinian-Refugees-in-Jordan>
Dne 9.7.17

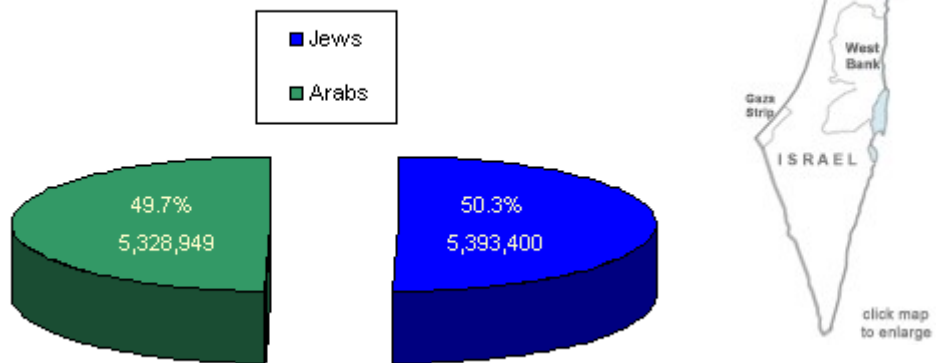
II. By Area: Arab / Jewish Population (2006)

A. Graphs

ISRAEL, WEST BANK, GAZA STRIP, & GOLAN HEIGHTS (2006)

Stażeno z <http://israelipalestinian.procon.org/view.resource.php?resourceID=000636>
Dne 9.7.17